…НУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

…УРЯАД ҮНЭН

№ 75 (11673)

1968 оной мартын 29, пятница

сэн 2 мүнгэн

…Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

СОВХОЗ БҮХЭНЭЙ АШАГ ОЛЗОТОЙ БАЙХЫН ТҮЛӨӨ

Ажахын жэл дүүрээд, мүнөө ажал хүдэлмэриин дүнгүүд согсологдожо, ниитэлэгдэжэ, 1968 ондо үйлэдбэриин үрэ дүнгүүдые эрид һайжаруулхын тулада тодорхой хэмжээ ябуулганууд хараалагдажа байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ республикын совхозуудай хэһэн ажал хүдэлмэриин үрэ дүнгүүд тухай хэлэхэ болоо һаа, ниитэ дээрээ зарим амжалтанууд туйлагдаа. 1966 онойхитой сасуулжа үзэбэл, 1967 ондо совхозуудай гол фонднууд 11,2 процентээр, ажалайнь бүтээсэ 3,6 процентээр, капитальна барилгада мүнгэ һомололгонь 10 процентээр ехэ болоо. Хүдэлмэришэдэй ажалайнь эдэбхи үүсхэл ургаа. Хүдөө ажахын элдэб продуктнууд хэзээ хэзээнэйхиһээ үлүү ехээр абтаа. Тус продуктнуудые гүрэндэ худалдаха түсэб үлүүлэн дүүргэгдэнхэй.

Зүгөөр зарим тэды амжалтануудаараа һанаагаа амараад, саашанхи ехэ зорилгонуудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхэ тухай гүнзэгыгөөр бодожо үзөөгүй һаа, үшөө хэрэглэгдээгүй байһан баян арга боломжонуудаа хүсэдөөр элирүүлжэ шадаагүй һаа, тохёолдодог дутуу дундануудаа дары усадхаха тушаа хэмжээнүүдые хараалаагүй һаа, амжалтын замаар урагша түргэн дабшахань бэрхэтэй бшуу.

Ажахын жэлэй үрэ дүнгүүдые шүүмжэлхы ёһоор хараад үзэхэдэ, республикын совхозуудай ажал ябуулгада ехэхэн дутуу дутуу дунданууд бии байна. Гол ехэ дутагдалынь юуб гэхэдэ, олонхи совхозууд олзо доход оруулна бэшэ, харин жэлһээ жэл бүхэндэ гарзатажа байһаар. 1967 ондо аяар 34 совхоз ажахынгаа жэлые гарзатайгаар дүүргэжэ, хэдэн миллион түхэригэй хохидолдо оронхой. Түхэрэсэн жэл соо хүдэлжэ хүдэлжэ, хохидолдо ороход гээшэ тэсэшэгүй хэрэг болоно. Яруунын, Хэжэнгын, Хориин болон Хяагтын аймагуудай совхозууд ажахынгаа жэлые илангаяа ехэ гарзатайгаар дүүргэһэн байна.

Совхозуудай гарзатай хүдэлмэриин гол шалтагаанууд юуб гэхэдэ, хүдөө ажахын али бүхы ургамалнуудай, илангаяа ороохо тарянай, үбһэ ногооной ургаса тон бага, ахир өөдэгүй.. Түсэбөөр хараалагдаһан ургаса жэлһээ жэлдэ абтанагүй. Ургасын муунь газар тарялангай культурын хангалтагүй дээрэһээ болоно. Газар муугаар элдүүрилэгдэнэ. Уһалууриин газар хүсэд һайнаар уһалагданагүй. Үтэгжүүлэгдэнэгүй. Арадай барагдашагүй ехэ баялиг байгааша газарта иимээр хандаха гээшэ тон буруу. Гектар бүхэнһөө абажа боломоор юумыень дууһан абаха шухала. Тиихын тулада газарта эзэн ёһоор хандаха, уһалха, үтэгжүүлхэ хэрэгтэй ха юм.

Ургасын муу дээрэһээ шалтагаалжа олонхи ажахынууд али бүхы тэжээлээр, илангаяа бүдүүн тэжээлээр дутамаг байһаар. Адууһа мал тэжээлээр, дуталдажа, ехээр ядалдана, туража хатайрдана, үхэхэшье ушарнууд олон үзэгдэнэ. Жэл бүхэндэ хурьгад, тугалнууд болон поршоонхонуудһаа гадна, бодо малшье олоор гарзална. 1967 ондо совхозуудта түрэһэн тугалнуудай 13 процентнь, поршоонхонуудай—12,7 процентнь, хурьгадай—11 процентнь үхэһэн байха юм.

Адууһа малаа али бүхы тэжээлээр хүсэдөөр хангаха гээшэ шухалын шухала зорилго болонхой. Энэ хүдэлмэри колхоз, совхоз бүхэн мэнэ гэһээр эхилхэ болоно. Мүнөө зарим ажахынуудай поли дээрэ хэгдэжэ байһан хүдэлмэринүүдые харахада сэдьхэл зүрхэн баясана. Сэлэнгын аймагай «Эрдэм» колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Б. Б. Шагдыров) үбһэ тэжээлээр ядалдангүй, адууһа малаа муу бэшээр ондо оруулжа байнхай. Энэнь гайхалтай бэшэ. Колхоз сабшалангайнгаа ургаса баяжуулхын тула жэл бүхэндэ бага бэшэ юумэ хэнэ. Хоёр жэлэй турша соо 500 гаран гектар тарялангай, 500 гаран гектар сабшалангай, хамта 1000 гаран гектар газар Сэлэнгын үерһөө аршалагдажа абтанхай. Мүнөө сабшалан дээрэнь шэбхэ зөөгдэжэ, хоёр бүлүүр станци таһалгаряагүй хүдэлжэ, газар уһалагдажа байнхай. Имэл ха даа тус колхоз үбһэ тэжээлээр дутамаггүй байнэ ха юм. Ажахы бүхэн, колхоз, совхоз бүхэн иимэ хүдэлмэри хэхэ аргатай бшуу. Ажахы бүхэн ашаг олзотойгоор хүдэлхэ гээ һаа, түбхын түрүүндэ хүдөө ажахын али бүхы ургамалнуудай ургаса эрид дээшэлүүлхээр бодото хэмжээнүүдые бэелүүлхэ зэргэтэй.

Колхоз, совхозууд ороохо тарянай, үбһэ ногооной баян ургаса абадаг болоо һаа, адууһа малаа тэжээлээр хүсэд дүүрэн хангажа шадаха. Тиигэбэл малай ашаг шэмэшье эрид дээшэлхэ, үхэлшье тохёолдохоёо болихо.

Манай колхоз, совхозуудта малай ашаг шэмэнь бага байһаар. Зарим ажахынууд үнеэдһээ тон бага һү һаана. Һүнэйнь шанаршье муу байна. Хонинһоо бага ноохо хайшална. Тэрэшэлэн ноохонойнь шанаршье хангалтагүй байдаг. Олохон ажахынууд гүрэндэ ехэ туранхай мал тушаана. Эдэ бүхы шалтагаанууд дээрэһээ республикын совхозууд үнгэрэгшэ жэлдэ аяар гурба миллион шахуу түхэригэй гарзада оронхой. Илангаяа Хэжэнгын, Баргажанай, Хориин, Түнхэнэй болон Мухар-Шэбэрэй аймагуудай совхозуудай үнеэдэйнь ашаг шэмэ тон хангалтагүй байһаар. Саашадаа малай үүлтэр һайжаруулха тухай асуудал эрид хурсаар табигдана. Зүгөөр иимэ хүдэлмэри ябуулхатайгаа хамта малай тэжээл тухай мартажа болохогүй. Хооһоор байлгаа һаа, ямаршье мал юун мүртэй ашаг шэмэ үгэхэб.

Олонхи совхозуудай гаргаһан продукциин өөрынь үнэ сэн түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо һураггүй дээгүүр байна. Продукци яахадаа иимэ ехэ үнэтэй болоноб гэхэдэ, али бүхы материалнууд хэмгүй ехээр гаргашалагдана. Алибаа юумэ гамтайгаар, нарин нягтаар гаргашалха, алмалта хэхэ, нэгэ сагаан бүхэниие бүридхэлдэ абаха тухай анхарагданагүй. Юугээршье һаань, юутэшье һаань, миил продукци гаргаха тушаа оролдохо саг болёо ха юм. Шанар һайнтай продукци хямда сэнтэйгээр гаргаха тухай эрилтэ табигдана. Ажахы бүхэндэ, колхоз, совхоз бүхэндэ экономическа хүдэлмэриин һайнаар табигдаагүйдэнь энээниие туйлахань бэрхэтэй юм бээз.

Совхоз бүхэниие тусгаар мэргэжэлтэй болгохо, үйлэдбэри дээрэ онһожоруулга үргэнөөр нэбтэрүүлхэ шухала. Зарим совхозууд ороохо таряа, овощ, хартаабха ургуулхаһаа гадна, янза бүриин мал үсхэбэрилнэ, шубуун ажал эрхилнэ. Ажахын иимэ олон «һалбаритай» болоходоо, алиниеньшье мүртэйгөөр, ашаг олзотойгоор эрхилжэ бирагданагүй.. Тиигэхын орондо, бодото эрхэ байдалаа, арга боломжоёо хараада абажа, совхоз бүхэнэй нэгэ гол шухала һалбаритай байгаа һаань дээрэ һэн. Мал ажал дээрэ механизаци илангаяа хангалтагүй байна. Олохон совхозуудта хүдэлмэриин хүсэн—һаалишад, хонишод дуталдана. Теэд электрын хүсөөр үнеэ һааха оньһон түхеэрэлгэ һаалиингаа бүхы фермэнүүд дээрэ тодхоһон нэгэшье совхоз үгы байһаар.

Үнгэрэгшэ ажахын жэлдэ совхозуудта хэгдэһэн ажал хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые отделенинүүд, фермэнүүд болон бригадануудай хүдэлмэришэдэй хамтын суглаанууд дээрэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэжэ, 1968 ондо совхозно үйлэдбэриин һалбари бүхэниие ашаг олзотой болгохоор тодорхой хэмжээнүүдые хараалха, түрүү дүй дүршэл болон эрдэм наукын туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ, социалис мүрысөө ёһотойгоор эмхидхэхэ зорилго КПСС-эй райкомуудай, үйлэдбэриин управленинүүдэй, совхозуудай дирекци болон партийна организацинуудай урда табигдана.

…ОНИШОД!

РЕСПУБЛИКЫН ГАЗЕТЭНҮҮДЭЙ, „БАЙГАЛ" ЖУРНАЛАЙ ДУРАСХААЛТА ШАНГУУДТА ХҮРТЭХЫН ТҮЛӨӨ МҮРЫСЭЕ!

…А БОЛОМЖОЁО ГҮЙСЭД ХЭРЭГЛЭН...

…ЖЭЛЭЙ гурбадахи жэл… …дүн һайнтайгаар хү… …урдаа зорилго табиһан, …шэнэ уялга аба… …үлэмжэ гайхалтай… …аяб даа. Энэ бол… …илангаяа комму… …уялгата хэрэг. Ямар… …хүдэлхэдөө мэргэжэл… …өөһэд хоорондоо …урда туйлаһан үрэ дүн… …гэшэ мүнөө …ха юм даа.

…хонишодой эдэбхи …үйлэдэ республи… …үнэн», «Правда Бу… …Байгал» …редакцинуудай һая со… …хонишодой 1968 оной …шэнэ гурим нүлөө …байһаниинь дамжаг… …гаргаһан шэ… …бидэ үнэн зүрхэнһөө …хонишодой энэ респуб… …мүрысөөндэ оролсохо гэ… …бди.

…манай үзэгдөөгүй ехэ са… …манай эндэ оро… …энэ жэлэй үбэлжэлгын …унжагайруулба. Тэ… …хүйтэн гээшэнь ар… …Баймга хүйтэн, ехэ …түгшүүрилтэй бай… …байһаниинь мэдээжэ ааб …тобир шалалтай… …хаһые угтаһан …хатуу сагые ядамаргүй …хэлэхэдэ болохо. …саһан һая… …шолбы гаража …хонидоо ойр зуу… …бэлшээхэ аргатай

…(һамгантаяа) 478 …харууһалдагбди. Энэл …соогуур хонинай …ходорһон байна. …хурьган мүнөө …гарзалаагүй. Иимэ …сэдьхэл бодолые …Нэгэ ехэ дабаан гата… …баталан хэлэхэ эрхэ… …хонидой шалал тэн-хээн яһала гэмгүй, хурьгад өөдэргэн, түргэн түлжэжэ байна.

Энэ түрүүшын амжалта зүн дэгээн ерэһэн зүйл бэшэ. Энэ хадаа һайн бэлэдхэлэй, оролдолгын хүсэн гээшэ. Зунай һайн сагта, намартаа хонидоо таргалуулжа шадабал, үрэжэлтэй байдаг, дэлэн һайнтайгаар түрэдэг байһаниинь мэдээжэ. Һүтэй хонидой түл түргэн түлжэдэг шуу. Гадна хашаагаа һайса дулаалһан, хуһамагаа баруун талаһаань хашаалан бариһан, үбһэ, һолоомоо. түлеэ һалһаяа эртүүр байрадаа шэрэжэрхиһэмнай ехэ һайн байгаа. Жэжэ юумэн үбэлдөө дуталдахадаа сүлөө таһалдаг, һаал тойбо ушаруулдаг ха юм даа. Бэлэдхэл һайнтайгаар үбэлжэлгые угтаһан тулада, түл абалгын үедэ ондоо тээһээ хурьгашалые абангүй хүдэлжэ гараабди. Һарал тухай нэгэ хүгшэн байлсажа, гэр шадархи хүдэлмэриимнай хэлсэжэ үгөө, хурьга абалсаа һэн.

Үбэлжэлгын эхиндэ 244 центнер үбһэтэй, 144 центнер зелёнкотой һэмди. 180 центнер һолоомо шэрэжэ абаһан байгаабди. Энэ тэжээл бүхы малдамнай хүрэһэн жэшээтэй. Хурьгадтаа эдюулхэ юумэн ногооной гаратар хүрэхэ. Бүхы үбһэнэйнгөө 100 центнерынь хурьгадтаа гэжэ таһалһан байгаабди. Үшөө 40 центнер зелёнко бии. Эртын хурьгад эхэнүүдһээ дутуугүй үбһэ эдидэг шуу. Тиигээд хабарнай хагтай богтой байдаг саг ха юм даа.

Хонидоо адуулха, хурьгадаа харууһалхынгаа хажуугаар даажа абаһан сабшалан дээрээ яһала ехэ ажал хэхэ болонобди. Хамтадаа 15 гектар газартайбди. Тэрэмнай гурбан ондоо нютагта. 6 гектарынь уһанай сабшалан юм. Тиимэһээ сабшалан дээрэ наг шэбхэ зөөжэ гаргаха, уһалха, сэбэрлэхэ гэхэшэлэн горитой хүдэлмэри баһал угтажа байна. Сабшалангаа жэл бүри һайжаруулха гэжэ оролдоогүйдэ бүри аргагүй. Тэрэнэйингээл ашаар малаа һайнаар ондо оруулна, түл олоор абана ха юмбибди. Тиигээдшье өөрын гараар ургуулһан ногоон, хуряажа абаһан үбһэн арьбан, шанарай талаар һанаа зоборигүй байдаг гээшэ.

Сэхынь хэлэхэдэ, жэлэй дүрбэн сагта малайнгаа түлөө нэгэ жэгдэ оролдоогүй хүнүүд абиртахаяал һанадаг. Манайшье дүрбэдэхи отделениин зарим хонишод, дуулбарида үбһөө һалгаантажа, хорёогоо хааха тооной болонхой хэбэртэй агша. Теэд хони, хурьгадай хүхэ ногоо шэмхэлхэ саг үшөөл уды байнал даа. Үшөө ямар хабар болохоб. Хони дахаһаар нилээд үнинэй гээшэбди. Элдэб янзын дүн харагдаа. Яагаашье хадаа хамаг юумые тэжээл. һайн байра байдал шиидхэхэ байһаниинь элитэ. Тиимэһээл хойто үбэлэйнгөө байдал тушаа мүнөөнһөө оролдохо ёһотойбди. Хонишон бүхэн энээндэл анхаралаа табиха. мүрысөөнэймнай эгээл нэгэ гол зүйлынь гэжэ мэдэрхэ уялгатай.

Агуухэ Октябриин 50 жэлэй ойн баярай жэлдэ зуун эхэ хонин бүхэнһөө 95 хурьга түлжүүлээ һэмди. Хурьгадаа эхэһээнь таһалжа тушаахадамнай тус тустаа 22 килограмм татаа һэн. Энэ жэлдэ баһал энэ зэргын уялга абанхай бэлэйбди. Теэд бодожо үзэхэдөө, тэрэ уялгаяа үлүүлжэ шадаха бэшэ ха гүбди гэжэ хүгшэнтэез хөөрэлдэгшэбди.

Улаан-Үдын аймагай Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын хонишон Цырен-Доржо Гимнинтармаевай үүсхэлые бидэ дэмжэнэбди. Тиигээд хонишодой республиканска мүрысөөндэ оролсохо зуураа, аймагайнгаа бүхы хонишодые энэ мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсохыень уряаланхайбди.

Р. ДОРЖИЕВ.

Хориин аймагай Үдын совхозой Баруун-Хасууртайн отделениин ахалагша хонишон.

Загарайн аймагай Онохойн совхоздо дүршэл шадабаритай түрүү хонишод олон юм. Эдэнэй нэгэн Апент Потемкиной даадаг эхэ хонидой отарынхид үнгэрөөшэ жэлдэ хонин бүриһөө хурьга абажа, 3,58 килограмм нооһо хайшалжа, түрүүшүүлэй зэргэдэ гараһан юм. Энэ жэл эдэнэр 100 эхэ хонинһоо 101 хурьга, хонин бүриһөө 3,6 килограмм нооһо хайшалхаар хараална. Мүнөө харууһалжа байһан 790 хонинһоонь 730 хурьган абтанхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: отарын хонишон Семен Козлов (дундань).

А. ДЕРИГЛАЗОВАЙ фото.

МҮРЫСӨӨНДЭ ОРОЛСОБО

Цырен-Дулма Дармаева Загарайн аймагай Эрхирэгэй совхозой Арбижал нютагта табадахи жэлээ хонишоноор ажаллана. Мүнөө ахалагша хонишоной отара дээрэхи 813 эхэ хонинһоо 606 хурьган абтаад, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлэгдэжэ байнхай. Абтаһан хурьгадынь бултадаа өөдэргэн дорюунууд.

Нүхэр Дармаева нёдондо 100 эхэ хонин бүриһөө 86 хурьга түлжүүлжэ, түсэб, уялгаа дүүргэһэн байна. Тэрэ мүнөө жэл 100 хонин бүриһөө 96 хурьга абаха гэжэ шиидэнхэй.

Хонишон элэ үдэрнүүдтэ республикынгаа газетэнүүдэй, «Байгал» журналай редакцинуудай соносхоһон мүрысөөнэй гуримтай танилсажа, тэрээндэ оролсохоор шиидэбэ.

Г. БАЗАРЖАПОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

ХҮНДЭТЭ ШЭНЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ

Буряадай АССР-эй Габьяата экономист гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ бии болгохо тухай Указ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум һаяхан гаргаа.

Буряадай АССР-эй Габьяата экономист гэһэн нэрэ зэргэ тухай Дүримэй ёһоор, БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар дээдэ гү, али дунда экономическа эрдэм һургуулитай, арбанһаа үсөөн бэшэ жэл өөрынгөө мэргэжэлээр хүдэлһэн, ажахын тоосоо, ажалай эмхидхэлэй, түлөөпэнэй түрүү онол арга нэбтэрүүлхэ, бухгалтериин хэрэг жэшээтэ һайнаар эмхидхэхэ, экономическа һуралсал дэлгэрүүлхэ, үйлэдбэриин бүтээсэ, ашаг олзо дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулха зорилготой пэнжэлхы хүдэлмэри ябуулха талаар шалгарһан, арадай ажахы, соёл культура хүжөөлгэдэ онсо габьяа гаргаһан промышленностиин, зам харилсаанай, барилгын, худалдаа наймаанай, түсэблэлгын болон бусад эмхи зургаануудай, колхоз, совхозуудай экономистнуудта, финансистнуудта, плановигуудта, бухгалтернуудта, дээдэ болон дунда тусхай һургуулинуудта экономикын эрдэм заадаг багшанарта, эрдэмтэдтэ энэ хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдодог байха.

Харьяата профсоюзай обкомой тобшолол хабсарһан Буряадай АССР-эй министерствэнүүд, управленинүүд болон зургаануудай дурадхалаар Габьяата экономист гэһэн нэрэ зэргэ үгтэдэг байха. Промышленностиин, хүдөө ажахын, барилгын болоод бусад һалбариин предприяти, эмхи зургаанууд, партийна, профсоюзай ба ниитын ондоо организацинууд хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо тухай зууршалга аймагуудай, городуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ хүргэхэ эрхэтэй, тиихэдэнь гүйсэдхэхэ комитедүүд һанамжа дурадхалнуудаа дээшэнь дамжуулха ёһотой.

Буряадай АССР-эй Габьяата экономист гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн хүндэ Буряадай АССР-эй Президиумэй грамота, үнэмшэлгэ барюулагдаха юм.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЬЭЭ, …Р-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭИ ПРЕЗИДИУМЬЭЭ

…дээрэ анха түрүүн замбуулин худар …СССР-эй алдарта лётчик-космо… …эй гэшүүн, СССР-эй Верховно Со… …дат, Советскэ Союзай Герой, пол… …рий Алексеевич Гагарин самолёт …хэ үедэ усал гэмтэл болоһонһоо …, 1968 оной мартын 27-до саг бу… …раба гэжэ КПСС-эй Центральна …СССР-эй Верховно Соведэй Прези… …Р-эй Министрнүүдэй Совет гүн ехэ …гаар мэдээсэнэ.

Авиационно энэ усал гэмтэлэй болохо үедэ авиационно частиин командир, КПСС-эй гэшүүн, Советскэ Союзай Герой, инженер-полковник Владимир Сергеевич Серегин наһа бараа.

КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет наһа барагша нүхэдэй бүлэнэр болон түрэл садануудта гүн ехэ шаналалаа элирхэйлэн мэдүүлнэ.

…КПСС-эй …ЛЬНА КОМИТЕТ | **СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ** | **СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ**

…эй ЦК-да, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

…ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Со… …тогтообо:

…эй летчик-космонавт, Советскэ …ой, полковник Ю. А. Гагаринине, …юзай Герой, инженер-полковник …инние хүдөөлүүлхын тула нүхэд …енко (түрүүлэгшэ), Д. С. Полян… Устинов, В. В. Гришин, И. И. Якубовский, А. А. Епишев, К. А. Вершинин, М. В. Келдыш, А. Г. Николаев, М. С. Смиртюков гэгшэдһээ бүридэһэн правительственна комисси эмхидхэн байгуулха.

2. Ю. А. Гагаринине, В. С. Серегинние Улаан талмай дээрэ, Кремлиин ханада хүдөөлүүлхэ.

…КОРИНОЙ ФЕРМЭДЭ

…Сэлэнгын хойморто …турша нютагта Улаан… …аг соо баян ажахы… …болохо «Коммунизм» …нхай. Тус ажахы …ехээр эрхилхэһээ …мал олоор үсхэбэ… …хэдэ, мүнөө «Ком… …оз 2100 гаран эбэртэ …15.000 хонитой юм. …ажал дээрэ үнин… …, ехэ дүй дүршэл… …нүхэд олон. Тэдэнэр …энэ баялигые саашa… …аргатайгаар үсхэбэ… …хам оролсоһон за… …өөһэдынгөө баян дүр… …сажа байдаг.

…нэгэ үдэр колхозой …дэргэдэхи Кокори… …фермэдэ хү… …Энэнь тус ажахын …фермэнүүдэй нэгэн …гаран үнеэдэй бай… …арай хуһамаг, хо… …хагсуу үбэлые …үнгэргэһэн мал си… …элинэ.

…һаалишадтаяа хөө… …фермые даагша …Кокоринатай …КПСС-эй райкомой гэшүүн Клавдия Яковлевна урда тээнь, арбаад жэлэй турша соо, колхозойнгоо овощ ургуулагшадай бригадые хүтэлбэрилһэн байгаа. Тиихэдээ бригадань гуша гаран гектар талмайтай огород дээрэһээ жэл бүри үндэр ургаса хуряажа, ажахынгаа баялигые нилээд арьбадхалсадаг байгаа. 1966 ондо нүхэр Кокорина Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаһан юм.

Овощой үндэр баян ургаса хуряаха талаар ехэ дүй дүршэлөө нүхэр Кокоринагай бригадынхидтаа дамжуулһанайнь ашаар тус ажахы гүрэндөө овощ элбэг ехээр худалдаһан зангаараа.

Үнгэрэгшэ намар колхозой правлени болон партийна эхин организаци Клавдия Яковлевнае дурсагдагша фермын хүтэлбэрилэгшөөр томилһон юм.

— Манай фермэдэ 254 үнеэд харууһалагдана. Үнгэрэгшэ үбэлжэлгэ бэрхэшээлтэйхэн байгаа гээшэ. Юуб гэхэдэ, үбһэ тэжээлээр дуталдахашье үе байгаа, — гэжэ Клавдия Яковлевна хөөрэнэ. — Тиигэбэ ябашье фермымнай 11 һаалишад жэл соо абаһан уялга. түсэбүүдээ тус бүридөө үлүүлэн дүүргэжэ шадаа.

— Жэшээлхэдэ, Екатерина Гавриловна Жаркова 17 һаамхай үнеэдые харууһалдаг. Энэ нүхэрнай үнеэн бүриһөө 800 литр һү һааха уялгатай һаа, 1200 литр һаагаа. Екатерина Гавриловна табяад онуудһаа эхилжэ һаалишанаар ажаллана. Энэ хугасаа соо олоһон дүй дүршэлөө залуу нүхэдтөө заажа үгэдэг, хэрэгтэй сагтань хамһалсаашье ааб даа,—гээд нүхэр Кокорина үргэлжэлүүлнэ. — Урда тээнь тугалшанаар ажаллаһан залуу басаган Валентина Гаврилова мүнөө һаалишан болонхой. Тэрэ түрүүшын жэл ажаллабашье, абаһан уялгаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргээ. Эндэ Екатерина Гавриловнагай габьяа ехэ байха.

Мүн энэ фермэ дээрэ арбан нэгэдэхи жэлээ һаалишанаар ажаллажа байһан Николай Жарков магтаалтай. Тэрэ жэл бүри абаһан уялгануудаа заатагүй дүүргэдэг, ажалша бэрхэ хүн. Николай Жарков нёдондо түрүүшынхеэ тугаллаһан 17 үнеэ даажа абаад, тус бүриһөөнь 850 литр һү һааха уялга абаһан юм. Харин жэлэй дүн согсолходо, энэ нүхэрнай үнеэн бүриһөө 1000 литр һааһан.

Б. ЖАНЧИПОВ.

К. Марксын түрэһөөр 150 жэлэй ойдо

БЕЛИНСКИИН ТЭМДЭГЛЭЛТЭЙ

Картон гадартай нимгэхэн дэбтэр Орёл хотодохи И. С. Тургеневэй музейдэ орогшодой анхарал татана. Энэнь 1844 ондо К. Маркс, А. Руге гэгшэдэй хэблүүлэн гаргаһан «Немец-француз жэл бүриин согсолбориин» шухаг экземпляр болоно. Суута шэнжэлэгшын бэргэнһээ Тургеневэй худалдажа абаһан энэ хэһэг Белинскиин өөрынь библиотекэ соохи бусад хэдэн зуугаад номуудтай хамта Орловско музейдэ ороһон байна.

Журналда хэблэгдэһэн «Эрхэ ёһондо хабаатай гегелевскэ философиие шүүмжэлгэ тушаа», «Еврейн асуудал тушаа» гэжэ статьянууд дотороо К. Маркс бусад асуудалнуудай хажуугаар, шажан тухай һанамжаяа хэлэһэн, тэрэнэй хархис удхые элирүүлэн харуулһан юм. Эдэ асуудалнууд Белинскиие илангаяа ехээр һонирхуулһан байгаа. Тэдэ статьянуудта карандашаар тэмдэглэлнүүдые хэнхэй.

(ТАСС-ай корр.).

Мал ажалай продуктнуудые бэлэдхэхэ кварталай түсэб дүүргэгдээ

Россин Федерациин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд һү, мал, үндэгэ худалдаха түрүүшын кварталайнгаа түсэбые болзорһоо урид дүүргэбэ.

Республикын малшад гүрэндөө нёдондо жэлэй энэ үеынхиһөө 240 мянган тонноор ехэ һү, 118 мянган тонноор үлүү мал, 153 миллион хэһэгээр олон үндэгэ худалдаба.

Башкирай, Дагестанай, Хальмагай, Карелиин, Комиин, Кабардино-Балкарай, Мордвагай, Хойто-Осетиин, Татарай, Тувын, Удмуртын, Яхадай автономито республиканууд, Красноярска, Примориин хизаарнууд, Астраханска, Брянска, Владимирска, Горьковско, Калужска, Костромской, Кировскэ, Камчатска, Курганска, Кемеровскэ, Калининградска, Липецкэ, Ленинградска, Мурманска, Новгородско, Орловско, Псковско, Пензенскэ, Пермскэ, Рязанска, Саратовска, Сахалинска, Тульска, Томско, Тюменьскэ, Ульяновска, Челябинска областьнууд мал ажалай продуктнуудые худалдаха түсэбөө дүүргээ.

(ТАСС)

ҮНДЭР ШАГНАЛ

Арадай элүүрые хамгаалжа олон жэлдэ эдэбхитэйгээр ажаллаһанайнь түлөө медицинын бүлэг хүдэлмэрилэгшэдые РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум Хүндэлэлэй грамотаар шагнаа.

Манай Буряадай АССР-һээ Улаан-Үдэ городой № 3 больницын врач Екатерина Михайловна НИКИФОРОВА РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотада хүртэбэ.

АЛЕКСЕЙ МАКСИМОВИЧ ГОРЬКИДО

Пролетариадай агуухэ уран зохёолшо А. М. Горькиин түрэһөөр 100 жэлэй ойн болохоёо байхадань, мартын 27-до Коммунис партиин, Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэд ерэжэ, совет литературын үндэһэ һуури табигшын хүдөөлүүлэгдэһэн Кремлиин ханада венок табиба. Тэрэнэй лентэнүүд дээрэ иигэжэ бэшээтэй: «Алексей Максимович Горькидо КПСС-эй ЦК-һаа, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумһээ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведһээ».

Энэ веногые Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев гэгшэд табиба.

(ТАСС).

Хабар: океан далайнууд мушхарна

„Космос-206" мэдээсэнэ

Уларил шэнжэлдэг совет хэмэл одод һалхи шуурга, ехэ долги үүдхэһэн хүсэтэ хэдэн циклонуудые мартын 27-до бүридхөө. Тэдэнэй дундаһаа эгээл аюултай «Лорри» гэжэ нэрэшэһэн циклон Мозамбигай хоолойн оршомдо (Мадагаскар аралай баруун эрьедэ) орьёлжо байна. Халуун ороной энэ хүсэтэ шуурганай түрүүшын зурагуудые «Космос-206» гэжэ хэмэл одон буулгаа.

(ТАСС).

ГОРЬКОВСКО ОЙН МЕДАЛЬ

ЛЕНИНГРАД, мартын 27. (ТАСС-ай корр.). А. М. Горькидо зорюулагдаһан дурасхаалта бронзо медалиие Ленинградай монетнэ двор мүнөөдэр шудхажа дүүргэбэ.

Медалиин нюур талада скульптор Алексей Королюк агуухэ пролетарска уран зохёолшын түлэг наһанай түхэлые һиилэһэн байна. Тэндэнь «1868—1968 онууд» гэһэн тоонууд бии. Нүгөө таладанъ «Горький Түрэһөөрнь 100 жэлэй ой» гэһэн үгэнүүд бэшэгдэнхэй.

Дурасхаалта медалиин олонхинь Москва, Горький хотонуудта эльгээгдээ.

ДАРГА ЮУНДЭ ШҮҮМЖЭЛЭГДЭЭБ?

Колхозой коммунистнуудай хамтын суглаан боложо байба. Партийна организациин ажабайдалдахи тон шухала асуудал зүбшэн хэлсэгдэнэ. Эгээн түрүүшээр үгэ абаһан коммунист Д. М. Данилов трибунада гаража, элидхэл соо шангаар шүүмжэлэгдэһэн нэгэ нүхэр тухай тогтон хэлэбэ.

— Үйлэдбэриһөө холодохо, хулжаха эрхэ нүхэр Хлебниковтэ хэн үгөөб? Али фермын даргаб гээд дура зоргондоо ябаха ёһогой юм гү? Үгы даа, партийна һэшхэлтэй хүн хэзээшье иигэжэ ябахагүй! «Ши һайн эмхидхэлшэш», «Бэрхэ хүнши» гэхэ мэтээр Хлебниковые анханай хэтэрүүгээр магтадаг байгаабди. Тиигээд лэ ямбархуу һанаатай, тумархуу зантай болошоо. Хэтэрхэ бүрөө улам шэтэрээ. Партиин гэшүүнэй нэрэ хүндые харюулаагүй энэ нүхэрэй зан ябадалда зохихо сэгнэлтэ үгэхэ хэрэгтэй. Суглаан дээрэмнай коммунист бүхэндэ хамаатай тон шухала асуудал табигдаба. Манай дунда партиин нэрэ солые үргэжэ ябадаггүй зарим хүнүүд үшөөл бии байна. Шоюур харангүйгөөр тэдэниие элиршэлхэ шухала. «Үнэн үгөөр хүниие гомдохоохогүйш. Муу ябадал харабал, дуугай бү орхи» гэһэн үгые хэзээшье мартаха ёһогүйбди..

Иимэл үнэн сэхэ шэглэлтэйгээр, Уставай эрилтын ёһоор партиин гэшүүнэй нэрэ хүндэ болон уялга, үүргэ тухай аша туһатай хөөрэлдөөн Хяагтын аймагай «Дружба» колхозой коммунистнуудай суглаан дээрэ һаяхан болоһон байна. Энэ колхозой партийна организациин коммунистнууд ажахынгаа үйлэдбэридэ, нютагайнгаа ажабайдалда түрүү үүргэеэ хэлбэрингүйгөөр бэелүүлдэг. Жэшээлхэдэ, 2-дохи отделениин партийна организациин 65 коммунистын 25-ниинь тараан ажахыда, 24-ниинь мал ажалда хүдэлнэ. Механизаторнууд Д. Гумпылов, И. Воробьева, Э. Гулигуев, Б. Раднаев, малшад Б. Будацыренов, Д. Жамьянов, И. Доржиева, Д. Батомункуева болон бусад ажалдаа үндэр амжалта туйлан, партийнабэшэ хүнүүдтэ үльгэр жэшээ харуулжа ябадаг. Агууехэ Октябриин 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэһэн 80 шахуу коммунистнууд правлениин болон парткомой шагнална хүртөө бэлэй. Тэдэнэр иигэжэ колхозойнгоо үйлэдбэридэ түрүү үүргэеэ дүүргэжэ байна. Парткомой секретарь Б. Т. Цыренжапов элидхэл соогоо эдэ коммунистнуудые партиин дайшалхы тэмсэлшэд гэжэ тон зүбөөр нэрлээ.

Гэхэтэй хамта зарим коммунистнууд партиин гэшүүнэй нэрэ хүндые эдээндэл алляар суурхуулжа ябадаггүйнь гэмшэлтэй. Залуу мэргэжэлтэ Будаев, бригадир Юмсунов гэгшэд харюусалгата ажалдаа халирхай муугаар хандаһанайнгаа түлөө суглаан дээрэ хүрсаар шүүмжэлэгдэбэ. Хамтынгаа хэрэгтэ хам оролсодоггүй, хүлһэеэ гаргажа хүдэлхэ дурагүй Найданов, Будатаров гэгшэдэй хашан ябадал энээнһээ хойшо тэсэхын аргагүй гэжэ суглаанда хабаадагшад сэхэ заахан байна. Эдэ нүхэд саашадаа хамтын хэрэгтэ хойрог муугаар хандахаа болихо тухайгаа коммунистнуудай урда харюугай үгэ барихал баатай болоо.

Харин энэ статьягай эхиндэ дурсагдааша Хлебников коммунистнуудай урда шоюураа харуулаагүй: суглаанда ерээгүй юм. Теэд коммунистнууд тэрээн тухай асуудал тусхайлан табиха гэжэ хэлсэбэ. Хэдэхэн жэлэй саада тээ колхозой правлени ба партком И. И. Хлебниковые Ехэ-Худэриин һү һаалиин фермые даагшаар эдьгээһэн юм. Түрүүндэ энэ нүхэр ажал хэрэгээ һайнаар эмхидхэн ябуулдаг байгаа. Үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлэгдэжэ, тус МТФ удангүй гээгдэлһээ гараа бэлэй. Энээндэ һаалишадай хүдэлмэриие зүбөөр эмхидхэһэн фермые даагшын хубита бии байһаниинь сохом. Элдэб суглаа, зүблөөнүүд дээрэ тэрэ магтуулдаг болоһон ааб даа. Магтуулха бүрөө хэтэрүү омогзантай болоо. Харин тэрэмнай фермын ажал хэрэг саашадаа нигээд лэ ябахаараа ябаха гэжэ хооһоор найдадаг болоо ха юм. Заримдаа фермэ дээрээ ерэдэггүй, үгышье һаа шоюураа халта харуулаад лэ ябашадаг, хэдэн үдэрөөр архидадаг болобо. Фермын ажал һуларуулһанайнь хойшолон—туғалнууд гарзалжа эхилээ, һү һаалиин доошоо орожо захалаа. Хлебников зүб тобшолол хэбэгүй.

Иимэ зохихогүй хүнгэн ябадалыень, үйлэдбэри хүтэлжэ бирахагүй болоһыень хараадаа абажа, партийна суглаан Хлебниковые харюусалгатай уялгаһаа сүлөөлхэ гэжэ шиидхэбэ. Зүгөөр коммунистын харюусалга гансашье энээгээр дүүрэхэгүй, тэрэнэй хэрэг нэгэдэхи отделениин партийна эхин организациин коммунистнуудай суглаан дээрэ хаража үзэгдэхэ байна.

Д. ДУГАРОВ,
манай корр.

ҮЙЛЭДБЭРИИН АШАГ Ү…
ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ АРГА…

Экономико хадаа ямаршье обществын гол үндэһэн һуури мүн. Коммунизм байгуулхын тула обществые экономическа талаарнь ехээр хүгжөөхэ хэрэгтэй гэжэ В. И. Ленин заажан юм. Коммунис парти агууехэ багшынгаа захяа заабари хүтэлбэри болгон, социалис экономико бэхижүүлхэ асуудалда саг үргэлжын анхарал хандуулжа байна.

Партиин ЦК-гай сентябриин Пленум (1965 он) манай ороной экономико хүгжөөлтые шэнэ шатада хүргэхэ, үйлэдбэриие зүбөөр хүтэлбэрилэн эмхидхэхэ, түсэблэхэ арга зам заажа үгэбэ. Бага гаргашатайгаар ехэ продукци үйлэдбэрилхэ, түсэблэлгын болон экономическа урмашуулгын шэнэ гурим нэбтэрүүлхэ гээшэ сентябриин Пленумэй хараалһан гол шухала эрилтэ болоно.

Бага гаргашатайгаар ехэ продукци үйлэдбэрилхэ гээшэ технико-экономическа дэбжэлтын гол зорилго болоно. Энэ зорилго машина бүтээлгын, металл болбосоруулгын предприятинуудта ехэ удха шанартай.

Республикымнай промышленна олон предприятинууд үйлэдбэриин гол фонднуудые ашаг ехэтэй болгохо, түхеэрэлгэ бүхэниие һайнаар ашаглаха талаар ехэ ажал хэнэ. Иигэжэ хэлээшэеэ баримталхын тула «Электромашина» заводой жэшээ дээрэ тогтомоор. Заводой коллектив һүүлэй жэлнүүдэй үедэ үйлэдбэриингөө ашаг үрэ улам дээшэлүүлжэ байна. Тэндэ 1965 ондо үйлэдбэриин гол фонднуудай нэгэ түхэриг бүхэнһөө 2 түхэриг 04 мүнгэнэй, 1967 ондо — 2 түхэриг 41 мүнгэнэй продукци абтаһан юм. Тус заводто машина, станогууд ашаг ехэтэйгээр хэрэглэгдэнэ. Капитальна, саг зуурын заһабари хэхын тула түхеэрэлгэнүүд удаан саг соо эндэ миин байлгагданагүй. Мүн һайндэрнүүдэй, амаралтын үдэрнүүдэй үедэ, халаануудай хоорондо түхеэрэлгын миин байлга улам хороогдоно.

Элхиин авто-заһабарилгын заводто гол фонднууд ашагтай һайнаар хэрэглэгдэжэ эхилээ. Хоёр жэлэй туршада заводой гол фонднуудай 7 процентээр дээшэлээ һаа, энэ туршада продукци үйлэдбэрилгэ 14 процентээр ехэ болоһон байна. Гол фонднуудай нэгэ түхэриг бүхэнһөө продукци үйлэдбэрилхэ даабари үлүүлэн дүүргэгдээ. Энээнэй ашаар үйлэдбэриин гол фондын нэгэ түхэриг бүхэнһөө абтаһан продукци наймаалгын сэн 1967 ондо 1965 онойхитой сасуулхада, 30 процентээр дээшэлһэн байна. Локомотив-вагон заһабарилгын заводой коллектив үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо зорилго амжалтатайгаар шиидхэнэ.

Республикымнай промышленностиин гол фонднуудай нэгэ түхэриг бүхэнһөө продукци үйлэдбэрилгэ улам дээшэлһээр. Дунда зэргээр 1967 ондо гол фонднуудай нэгэ түхэригһөө 1 түхэриг 66 мүнгэнэй продукци абтаа. Энэнь 1965 онойхитой сасуулхада, 13 процентээр ехэ болоно.

Зарим предприятинууд үйлэдбэриингөө гол фонднуудһаа продукци абалгые дээшэлүүлээгүй, харин доошолуулһан байна. Түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг Кировэй нэрэмжэтэ заводто, Улаан-Үдын мяха-консервын комбинадта гол фонднууд хүсэд һайнаар хэрэглэгдэнэгүй.

Бага гаргашатайгаар ехэ продукци бүтээн гаргаха зорилгые бодото дээрэнь амжалтатайгаар шиидхэхэ хэрэгтэ юун һаад ушаруулнаб? Предприятинуудта тодхогдоһон зарим түхеэрэлгэнүүдэй бүтээсэ бага. Мүн зарим түхеэрэлгэнүүд удаан сагта миин байлгагдана. Тиимэһээ үйлэдбэриие ашагтай һайн болгохо хэрэгтэ элдэб һаад ушаруулагдана.

Экономикоёо улам саашань бэхижүүлэн хүгжөөхын, үйлэдбэриин ашаг үрэ улам дээшэлүүлхын тула бии байһан түхеэрэлгэнүүдые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха, тэдэнэй хэрэглэгдэнгүй миин байха ушарые зайсуулха шухала.

1968 оной январиин 1-нэй байдалаар республика доторнай 8,2 миллион түхэригэй түхеэрэлгэ тодхогдоогүй миин хэбтүүлэгдэһэн юм. Тэрэнэй 0,9 миллион түхэригэй түхеэрэлгэнь хэрэглэмжэһээ үлүү, зарим предприятинуудта хэрэггүй аад, тэндэ миин байлгагдажа байгаа. Машина бүтээлгын предприятинуудта тодхогдоһон шэнэ түхеэрэлгэнүүдэй олониинь хараалагдаһан саг соогоо ашаглагдажа эхилээгүй. Тиимэһээ тэдэнһээ продукци абтаагүй, гол фонднуудые ашаглалгын коэффициент бага болоо.

Гол фонднуудые зүбөөр хэрэглэжэ, тэдэнһээ продукци абалгые дээшэлүүлхэ ехэ арга боломжо республика доторнай бии. Машина бүтээлгын промышленностиин предприятинуудай түхеэрэлгэнүүд хоёр халаанда ашаглагдаха ёһотой. Түхеэрэлгэнүүдэй хэр ашагтайгаар хэрэглэгдэжэ байһыень хинан шалгаха хэрэгтэй. Теэд бодото дээрээ элдэб шалтагаанһаа боложо зарим түхеэрэлгэ миин байлгагдана. Зарим газарта хүдэлмэришэдэй дуталдаха, материально-техническэ хангалгын албанай муугаар ажаллаһанһаа боложо материалаар гү, али хэрэгтэй ондоо зүйлнүүдээр дуталдаһанай шалтагаанһаа станок, машина зогсоохо ушар гарадаг.

Машина бүтээлгын зургаан предприятинуудта шалгалта хэгдээ. Тиихэдэ хэрэглэгдээгүй байһан металл отолдог станогуудай 32 процентнь материалай, детальнуудай саг соонь асарагдаагүйһөө, 28 процентнь хүдэлмэришэдэй дуталдаһан шалтагаанһаа миин байлгагдаа гэжэ тодоруулагдаа.

Түхеэрэлгэнүүдые миин байлгахагүйн түлөө тэмсэл предприятинуудта үргэнөөр ябуулаа һаа, энэ дутагдал усадхагдаха юм. Тиихын тула үйлэдбэриин эмхидхэл, түсэблэлгэ, материально-техническэ хангалга эрид һайжаруулха хэрэгтэй. Мүн гол фонднуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ гэһэн асуудал үйлэдбэриин үшөө нэгэ шухала—ажалай журам һайжаруулха асуудалтай холбоотой. Нёдондо жэлэй туршада Улаан-Үдын хирпиисын заводто нэгэ үдэр соо 1578 хүнэй хүдэлмэрилхэ саг, «Буржелезобетон» нэгэдэлэй предприятинуудта—1228, Улаан-Үдын мелькомбинадта — 532 хүнэй нэгэ үдэр хүдэлмэрилхэ саг хаягдаһан байна. Хэрбээ хирпиисын заводой энэ дутагдалаа усадхажа шадаа һаань, 20 мянган түхэригэй нэмэлтэ продукци үйлэдбэрилэгдэхэ байгаа.

Шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ, хуушарһан машина, станогуудые шэнэ, бүтээсэ ехэтэй түхеэрэлгээр һэлгэхэ гээшэ үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо зорилго шиидхэлгэдэ ехэ удха шанартай. Һүүлэй табан жэлэй туршада үйлэдбэриин гол фонднуудай хахадынь шахуу шэнэлэгдэн һэлгэгдээ. Гэхэтэй хамта хуушарһан, бүтээсэ багатай олон түхеэрэлгэ предприятинуудта бии. Шэнэ түхеэрэлгэ, оньһожоруулмал болон автомат арга үйлэдбэридэ үргэнөөр хэрэглэбэл, ехэ аша туһатай байха юм. Энээниие нэгэ баримтаар элирүүлэн харуулхаар. 1967 ондо шэнэ түхеэрэлгэ тодхохын тула промышленностьда 60,5 мянган түхэриг гаргашалагдаа. Тэрэнэй экономическа ашаг үрэнь 86 мянган түхэриг болоо.

Үйлэдбэриин гол фонднуудые ашаг ехэтэй болгохын тула түрүү технологи хэрэглэхэ, бар хүсэнэй ажал оньһожоруулха хэрэгтэй. Олон предприятинууд цехүүд, участогуудаа комплексно аргаар оньһожоруулжа, поточно линии тодхожо, энэ зорилго бодото дээрэнь шиидхэнэ. Тиихэдээ туһалбариин участогуудые яашье мартажа болохогүй. Машина бүтээлгын предприятинуудта ажалладаг хүдэлмэришэдэй хахадынь шахуу туһалбариин, ашаа тээлгын, буулгын гэхэ мэтэ уялга дүүргэдэг.

Продукциин шана… тухай эрилтэ үйлэд… дээшэлүүлхэ асуу… шиидхэгдэнэ. Муу ш… даанда гүйсэгүй пр… предприятинуудай аш… үрэнь хэзээдэшье … Муу продукци бүтэ… за хэнэ, түхеэрэлгэ… тайгаар хэрэглэнэ.

Түсэблэлгын бол… урмашуулгын шэнэ … лаар предприятинуу… дэй урда шанга эрил… Валовой продукции… шэ, харин хэды ш… худалдаһанайнь зар… нуудай хүдэлмэриин … дэдэг болоо. Шэнэ … предприятинууд ү… доход ехээр үгэхэе… тэлбэрилхэ болоно.

Шэнэ гуримда ор… бор», «Электрома… нарин сэмбын фабри… го» управлени, суд… завод үнгэрһэн жэл… лэдбэреэ ашаг ехэт… номическа талаарһа … туйлаһан, гүрэндөө … һан байна.

Промышленна пре… сэблэлгын, экономи… гын шэнэ гуримда ор… хэдээ, нэн түрүүн … гол фонднуудые ша… ёһотой. Тиигэжэ би… шадалаа, механизму… тайгээр ашаглаха … шухала. Мүн бүхы … да түхеэрэлгээ һай… заводой цехүүд, учас… түсэблэхэ гурим на… руулха, шэнэ техно… эрилтэ табигдана. … фонднуудаа ашаг е… лэхэ бүрөө ехэ олзо … мэһээ материальна … фонд байгуулжа, шан…

Республикымнай … тиип хүдэлмэришэд … сэбые болзорһоонь … түлөө тэмсэлдэ ш… Үйлэдбэриингөө ар… рүүлхэ, экономическ… үрэ дүн туйлаха, … туйлалтые үйлэдбэри… ажалаа эрдэм ухаа… эмхидхэхэ олон ас… байна.

А. СА…
Буряадай АССР-… лениин пром… таһаг…

Сэлэнгын аймагай «Эрдэм» колхозой партийна комитедэй үүсхэлээр социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые харуулха ханын газетэ болон плакадууд һара бүхэндэ гаргагдажа байдаг. Һаалишадай мүрысөөндэ зорюулагдаһан ээлжээтэ плакат һаяхан гаргагдаа.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

МЭРГЭЖЭЛТЭ

САЯАН УУЛЫН үндэр хада хабсагайнууд ёрбойжо, тэнгэриин орой хадхажа байһандал үзэгдэнэ. Байгал шадарайнай эгээл гоё, эгээл һайхан үзэсхэлэнтэ нютаг энэл гээшэ ха.

Түнхэн нютагай жабхаланта дайда тухай эртэ урда сагһаа хойшо хэлсэгдэһээр ерэһэн хэды олон домог дурасхаал бии гээшэб. Бидэнтэй ябаһан управлениин мелиоратор Николай Переваловшье нютагай зоной хэлсэдэг домогые дурдаха юм. Түнхэнэй үргэн дайда уһа намаг ехэтэй, тэрэнь иигэжэ домоглогдоно.

...Хэзээ нэгэ урда сагта Саян уулын хормойдо үльгэр домогто хэлсэдэг арюун Гоохон шэнги сэбэр басаган байһан гэхэ. Тэрэ хадаа үгытэй ядуу малшанай бүхэриг баатар хүбүүндэ дурлашанхай байгаа. Нэгэтэ дура сэдьхэлээ нэгэдхэһэн хоёрто нютагай баян хоролхоходоо, тэрэ хүбүүнэй наһые хорооржорхиһон гэхэ. Теэд арюухан басаганиинь Саян уулын хормойдо ошожо, хайрата хани нүхэрэйнгөө түлөө уйдхараа тараадаг, нюдэнэйнгөө нёлбоһые тала дайдын намаг болотор дуһаадаг байгаа һэн ха... Тиигээд лэ Түнхэнэй дайда уһа намагаар элбэг болоһон гээд домоглогдодог.

Мүнөө энэ дайдада мелиорацина хүдэлмэри ябуулагдажа, намаг хатаагдажа байдаг. Зүгөөр бүри урданайнье намагай уһа хадажа, сабшалан, бэлшээри бии болгохо тухай хүнүүд хэлсэдэг байгаа. Техникын хомор сагта туршагдажашье үзэгдөө. Гар хүсөөр юунэй урда орогдохоб даа. Харин мүнөөл хүсэтэ трактор һубаг, ханааб татана. Экскаватор, бульдозернууд намаг соогуур алхална.

Техникын хүсэн юушье бүтээдэг! Иигэжэл Николай Переваловшье хөөрэдэг байна. Тэрэ анхан намаг хатаалсаха, мелиоративна хүдэлмэри эмхидхэхэеэ ерэхэдээ, һанаандаа ехэ ажал бүтээжэ шадахаб гэжэ найдаашьегүй һэн. Теэд хүнэй хүсэл, зоригто дайдашье хадаа сухаридаг ха юм. Николай харюусалгата ажалдаа ороод, түрүүн газараа хаража үзэһэн, ямар хүдэлмэри хэхэ тухайгаа түсэблэһэн байгаа. Илангаяа ханааб малтаха гээшэ тиимэ амархан хэрэг бэшэ. Зааха аягүйгөөр малтаа һаашни, намагай уһан урдахагүйдөө болохо. Намагта добтолхын тула мүнгэ зөөри хэрэгтэй! Николай энэшье талыень харалсаа. Колхоз, совхозуудай фонднуудһаа капитальна барилгануудта гаргашалха дурадхал оруулһан байна. Энэнь зүб байба.

Добтолго. Шарагунда түрүүшын техникэ асарагдаба. Үргэн ехэ ханаабууд малтагдажа захалаа. Үдэр ошохо бүри тэрэнэй хэмжээн ута болоно. Уһа намаг соо ажаллажа байһан хүнүүдшье зоримгойнууд. Үбэлдөө топографическа хүдэлмэри хэхын тулада мүльһэн дээрэ хүдэлэгдөө. Мелиораторнууд ямаршье хүйтэнһөө айгаагүй ха юм. Теэд мүнөөнэй техникэ гартаа барижа байһан зон юунһээ сухарихаб даа. Мелиоратор Николай Перевалов проект зохёожо һүниндөөшье нилээд һуудаг һэн. Хамаг ажалай бүтээсэ зохёоһон проектһээ болоно. Гүрэнэй мүнгэ зөөриин алмагдахаар хүдэлмэри ябуулаа һаа, һайн байдаг. Николай управлениин мэргэжэлтэдтэй оло дахин хөөрэлдөө. Зүбшэл абаа. Өөрөө ажалдаа хамаатай ном һудар уншаа. Николай иигэжэ ажаллажа байхадаа, нэгэл ехэ зорилго урдаа табяад, тэрэндээ бүхы һаналаа үгөө гээшэ. Захалһан хүдэлмэриингөө бүтэхэ байһанда найдажашье ябаһан.

Шарагунай системэ хадаа мүнөө жэлдэ ашаглалгада үгтэхэ ёһотой юм. 60 гектар намаг газар сабшалан, бэлшээри болгогдохо аргатай. Энээнһээ хойшодоошье намаг хатаагдажа, Түнхэндэ табан жэлэй дүүрэтэр 8100 гектар үрэжэлтэй дайда ажахынуудта эдлэгдэдэг болохо байна.

Ашаглалгада оруулагдаһан нэгэ гектар газар гээшэмнай олон центнер үбһэ тэжээл үгэхэ ха юм. Малай тэжээл элбэг болохо, һү, мяхан ехээр абтаха. Эндэһээ ажахынуудай баялиг, олзо доход! Иимэл хадань Николай Перевалов ехэхэн ажал эмхидхэжэ байна. Хамаг ажалаа зүбөөр түсэблэнэ. Проектнуудаа наринаар зохёоно.

Намаг хатааж байһан хүнүүдые харахадаа, түнхэнэйхид баярлажашье байдаг. Бидэнэй эндэһээ бусажа ябахада «Сибиряк» колхозой түрүүлэгшэ Логей Андрианович Максимов: «Перевалов шэнги үшөө олон мелиораторнууд эндэ байгаал һаа үйлэ хэхэ һэн даа» гээд хэлээ һэн. Түрүүлэгшын юун тухай бодоһониие ойлгоошье һэмди. Мелиоратор гээшэ ажахы бүхэндэ шухала хэрэгтэй мэргэжэлтэд ха юм.

В. ОСТРОВСКИЙ.

МАРТ 15 — **САБШАЛАН, БЭЛШЭЭРИ ҺАЙЖАРУУЛХА ХОЁР ҺАРА** — МАЙ 15

ҮЕРҺӨӨ АЙХАЯА БОЛИГД…

Сэлэнгэ, Сухэ мүрэнүүдэй арал, тохойнуудаар «Эрдэм» колхозой сабшалан, таряалан нэмжыдэг. Эндэ газарынь үрэжэлтэй һайн. Хура бороотой жэлдэ бүһэдэ хүрэмэ бүшэмэг ногоон, эмээл моритой хүниие хушама үндэр кукурузын тужа, һөөм ута хоолостой шэниисэ ургадаг юм. Хэдэн жэлэй туршада кукурузын баян ургаса туйлажа, механизатор Фёдор Шагжиев суурхаһан.

Теэд эндэ нэгэл муутай байгаа. Эгээл үбһэ ногооной, таряа талханай, кукурузын түлэг ургажа байха үеэр гү, али ургаса хуряалгын эхилхээз байхада (июль, августда) Сэлэнгэ мүрэн үерлэжэ, энэ баян ургасые эльбэжэ гарашадаг бэлэй. Уһанай татаһанай һүүлээр тиишэ орохошье аргагүй, шабар шабха байха.

Иигэжэ нютагай зон жэл бүри тооной зободог, хара буудаг һэн. Илангаяа Ёнхорой малшад, таряашад бэрхэшээлтэй байдалда орохо. Голойнь үбһэ, тараан хуу тооной уһанда абташаха. Теэд яахабши! Хэдэн зуун жэлдэ, үеһөө үедэ иимэл байгаа ха юм. Сэлэнгэ мүрэниие хааха шадал, мүнгэ зөөри байгаагүй.

Он жэл ошожол байба. Ёнхорой, Үбэр-Зөөхэйн колхозууд хамгаржа, томо, хүсэ ехэтэй «Эрдэм» артель тогтоогоо бэлэй. Парти, правительствын бэелүүлһэн хэмжээ ябуулгануудай ашаар колхозой олзо оршо жэлһээ жэлдэ ургажа, колхозникууд «һанаһандаа хүрэхэ, һарбайһанаа абаха» хүсэтэй болоо. Энэ үедэ колхозой түрүүлэгшээр эдэбхитэй коммунист, дүршэл шадабари ехэтэй Баир Бадмаевич Шагдыров һунгагдаһан.

— Нүхэд, иигэжэ хэһэн ажалаа, хара хүлһөөрөө ургуулһан ургасаяа уһанда алдажа байха болоо һаа, хэзээдэшье оодэлхэгүйбди; — гээд, колхозой шэнэ түрүүлэгшэ правлениингээ гэшүүдтэ, колхозникуудтаа хандадаг болоо. — Үерэй уһанай гарадаг хоолойнуудта хаалта боолто хэбэл яахаб?

Энэ дурадхалынь бүхы талаһаа шэнжэлэгдэжэ, хэды шэнээн мүнгэ зөөри хэрэгтэй болохонь тоологдобо. Тиигээд Сэлэнгын «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй отделениинхидтэй хэлсээ баталжа, түрүүшын ээлжээндэ Ёнхорто 1300 метр утатай тиимэ хаалта бариха гэжэ шиидээ.

1964 оной намар хүсэ ехэтэ трактор, бульдозернууд иишэ ерэжэ, үерэй уһанай гарадаг нахид газарта 4—5 метр үргэнтэй, 1,5 метр үндэртэй хаалта барижа, хажуугаархи һөөг бургааһануудыень отолжо хаяа. Тиигэжэ кукуруза, шэниисэ таридаг 250 гектар таряалан, нилээд ехэ сабшалан үерһөө халхалагдаа. Тиигэжэ Ёнхорой зон үерһөө айхаяа болёо. Урдань уһанай үерлэхэдэ газаань туласа шалбааг болошодог байгаа ха юм.

— Уһанһаа айхаяа болёобди, — гэжэ тус колхозой Ёнхорой отделениие эрхилэгшэ Цыбик Цыденжапович Дамдинов мэдүүлбэ. «Хаалта бариһанһаамнай хойшо хэдэн удаа үер болоо. Теэд эндэхи таряалан, сабшаламнай уһанда абтаагүй. Нёдондо эндэхи 250 гектар дээрэ тариһан шэниисын гектар бүриһөө 27 центнер ургаса хуряагдаа.

Түрүүшынгээ энэ амжалтаар урмашажа, колхозой правлени, хамтын суглаан тиимэ хаалта 2-дохи отделенидэ барюулха гэжэ шиидхээ. Урзанда колхозой энэ отделенидэ 2800 метр утатай хаалта бүтээгдэжэ, тэндэхи 285 гектар газар хахалжа, тарилга хэхэ арга олгогдоо.

— Иигэжэ шэнээр элдүүрилһэн газартаа түрүүшын жэл зелёнко тарибабди, — гээд, колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Шагдыров баяртайгаар хөөрэжэ оробо. — Нэгэ жэлдэ 5 гектар аралай шэнэ газар элдүүрилжэ зелёнко тариһамнай, тэндэһээ 510 центнер ургаса хуряагдаа гэхэ гү, али гектарай зуу гаран центнер зелёнко абтаһан болоно.

Мүнөө эдэ хаалтануудынь харахада, бултадаа эдэгэржэ, үбһэ ногоо ургажа, ямаршье үерэй уһанда диилдэхээр бэшэ хүрьһэлшоо.

Колхозой хүтэлбэрилэгшэд энээгээр һанаагаа амараагүй. Нёдондо Ёнхоройнгоо хуушан хаалтаһаа бүри холо дээгүүр үшөө нэгэ шэнэ хаалта бодхобо. Энэнь 2300 метр утатай. Бидэнэр «Волга» автомашинада һуужа, тэрэ шэнэ хаалтын нюрган дээгүүр ябажа гараабди. Энэ хаалтань Сэлэнгэ мүрэнэй гурбан татуур боожо үгөө.

— Шэнэ хаалтамнай 400 гектар сабшалан, 250 гектар таряалан үерһөө хамгаалха юм, — гээд, отделениие эрхилэгшэ нүхэр Дамдинов найдамтайгаар мэдүүлбэ.

— Энээгээр хизаарлахагүйбди. Байгша ондо энэ хаалтаяа үшөө 300 метр ута болгохо һанаан бии. Юрэдөө хойшодоо элһэн сооһоо гаража, голдоо таряа таридаг болохо хүсэлтэйбди, — гэжэ колхозой түрүүлэгшэ нэмэбэ.

Зүб лэ даа. Энэ колхозой таряалан үнэхөөрөө хүрьһэ муутай, элһэн газарта юм. Тэндэһээ биратай ургасашье абадаггүй. Голдо элдүүрилһэн шэнэ газарайнгаа гектар бүриһөө нёдондо 29 центнер хүрэтэр шэниисэ хуряажа абаһан байна бшуу.

— Иимэ хаалта барюулхадатнай хэды шэнээн мүнгэ зөөри гаргашалагданаб, — гэжэ колхозой түрүүлэгшэһээ асуугдаба.

— Жэшээнь, үнгэрһэн намар энэ 2300 метр утатай хаалта бариһанайнь, үшөө 106 гектар шугы бургааһа отолжо хаяһанайнь түлөө хамта 6 мянган түхэриг мүнгэн «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй отделенидэ түлэгдөө, — гээд Баир Бадмаевич сэхэжээр табиба. — Энэ гаргашамнай түрүүшынгээ жэлдэ харюулагдаха.

Харюулагдангүй яаха гээшэб! Эды ехэ газарые үерһөө абархаһаа гадна, зуу гаран гектар сабшалан нэмэжэ үгэбэ ха юм.

— Нёдондо эндэмнай бүтүү шугы бургааһан байһан, — гээд, отделениие эрхилэгшэ һанаандаа оруулна. — Мүнөө хэды һайхан тала болошооб. Иигээд воскресник эмхидхэжэ, һөөг бургааһанай үлөөдһые суглуулха, сэбэрлэхэбди. Тиигээд үрьһыень борнойлхо, дисктэй лущильнигаар элдүүрилхээр хараалагдана.

Гол газарай хүрьһэнэй һайса гэдэхэлээр бүлүүр станциин хүсөөр сабшалан, таряалангаа уһалха, тэндээ наг шэбхэ зөөжэ тарааха хүсэлтэй.

— Сабшалан, бэлшээри һайжаруулха хоёр һарын түрүүшын үдэрһөө наг шэбхэ зөөхэ тусхай отряд хүдэлжэ захалаа. Мүнөө тэрэ отряднай 2-дохи отделенидэ хүдэлнэ. Сухэ голой эрьеын сабшалан уһалха хүдэлмэридэ хоёр бүлүүр станци табигдаа, — гэжэ колхозой түрүүлэгшэ дуулгаба.

Газар уһалжа байһан станциин хүдэлмэри харахаяа гуша гаран модо ябажа, Сухэ голдо хүрэгдөө. Тэдэнь Поворот һууринһаа тээ саанахана тодхогдожо, Погромная гэжэ аралай сабшалан ундалуулжа байба.

Тракторист Пётр Санжиев метр шахуу зузаан мүльһэ сооложо, бүлүүр станциингаа бүлүүн хоолойе тэрээн руугаа хэжэ, уһа һоруулна. Уһаниинь томо гэгшын шэрэм хоолойнуудаар урдажа эрье дээрэ гараад, харьяса саашаа дабшана.

Энэ үедэ луговод Пётр Никитович Мангиров хүрзэ барижа, уһаяа хэрэгтэй тээшэнь залана. Уһагүй гандашаһан хүрьһэн шииг ехээр татажа абана. Отделениин хэдэн хүдэлмэрилэгшэд, Сергей Милюшин мөөртэй бишыхан тракторааар фермэ дээрэһээ шэнэ шэбхэ зөөжэ асараад, луговодой зааһан газарта түг… Тэрээндэнь уһан бе… дой залаһан тээшэ …

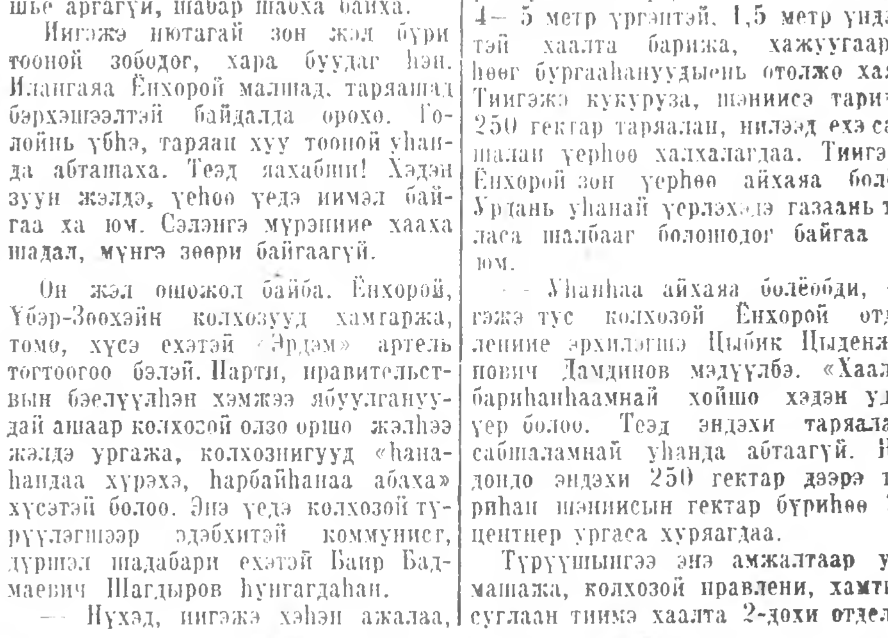
— Эндэ мартын … захалаабди, — гээ… Мангиров манай ас… ба. — Түрүүшын … гектар сабшалан у…

Иигэжэ Сэлэнгы… зой гэшүүд түсэбт… бадахи жэлдэ үбһэ… гаса абахаар тэмэ…

Б. …
манай …

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тракторист … уһа бүлэдэг «6-НДВ» түхэлэй… гэжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: луговод П. Н. Мангиров.

УЛАМ ЭРШЭМТЭЙГЭ…

ХОРИ. (Телефоноор абтаба). Һүүлэй … Үдын совхозой гурбадахи отделениин нуга … дээрэ трактор, машинануудай хүнхинөөн …

Энэмнай һаяхан эмхидхэгдэһэн оньһожору… тусхай отряд хадаланайнгаа газарта ойро то… ра, гүүртэнүүдэй газаа обоолгдоһон наг ш… ха юм. Оройдоол гурбан хоногой туршада … тонно шэбхэ гаргажа үрдиһэн байна.

Эндэ үнинэй механизатор Очир Юндуновай … зөөхэ үдэр бүриингөө даабари үлүүлэн дүү… солон тэмдэглэхээр. Энэ отрядай гэшүүд ш… түсэб даабарияа апрелиин 1 болотор дүү… улам эршэмтэйгээр ажалланад.

Ж. АФАНАС…

...АЛИРШАГҮЙ ЭРМЭЛЗЭЛ

...hарын ходорхо болобо... ...рүүн хүйтэнэй үе түлэг ...айба. Хара үглөөнhөө эхи... ...орой болотор хүбэн са... ...алтирма мүнгэн талын ... хүнэй хасар шамхэмээр ...алхин зайгуултан гэнша... ...газар тэнгэри хоёр ... мэтэ боложо, саhа бор... ...дэлдүүлээдшье абана. ..., малай байра соо угаа ...урайхан, ариг сэбэрхэн, ... силосэй үнэрөөр хамар ...хилаад, набшаhата на... ...уга голнуудые hануулаад ...Энэ эбтэй эетэй зон ху... ...хэ ороhоор лэ таагдаба.

...ушье гэжэ хэлэхэбибди ...г лэ хүдэлөө боложо бай... ...хэ гүүртын зоотехник ... Данжуров манай бодо... ...н мэтэ үгэ залгажа эхил... ...аг дотороо эгээл холын ...омди, теэдшье ажал хэрэ... ...нэй хойно ехээр ородог... ...абди... Малаймнай байра... ...рын гэрэл яларанхай, ...механизированнэ аргаар ...haадаг болохомнай... Тээ ...рана бээзт, тодхогдожо ...эгээл түрүүлэн Мария ...агай үнеэдые hаажа ...омди. Машамнай тэндэ ...

...ута ухэрэй байрын тэг ...эн хүн эрьелдэнэ. Ха... ...ыбтархан, шамбай бэе... ...огорхон хара үhэтэй нэгэ ...басаган харагдана. Тэрэ ...лэ гараа үргэн байжа ...ар хөөрэнэ.

...шни hуражал абабал, ...дөө удаан болгонгүй энэ ...hургаха байха, — гэжэ ...шан, райкомой хүдэлмэ... ...Гарма Цыбиков ехэл то... ...ор зугаална. Танилсагты, ..., Худэрымнай совхозой суута hаалишан Мария Очиртарова,—гээд, үнеэхи залуухан басагантай танилсуулба.

Уулзаhаар хүнэй hанал бодолые тайлбарилха бэрхэ байдаг гээшэ бээзэ. Эгээл тиимэ ушартай бидэшье тудабабди. Хэды саагуур үгэ гаргажа зугаалбашье, Мария Очиртаровагай даруухан налагай зан абарие хубилгажа шадаагүй бэлэйбди. Тиибэ яабашье тэрэнэй ажалай замай арюухан hудаhан хүсэд ойлгогдоо гэжэ тухайлагдаа hэн.

Наhаар залуушье hаа, үнэн сэхэ ажалаараа Алтай-Дунгадаа суурхажа ябаhаар үнинэй. Хяагтын аймагай алишье ажахыда, тэрэнэй ажалай зам тухай дуулаагүй малшад хомор хэбэртэй. Тэрэ хара багаhаа хото, хорёогоор ябажа, энэ болотороо ерэhэн намтартай. Хүнтэй уулзаhаар өөр тухайгаа хүсэд хөөрөөд үгэхэгүй, даруухан зантай, дуугархадаашье үгэ бүхэнөө hайнаар тобшолжо хэлэдэг хүн байба.

— Минии ажалда тиимэ онсо ондоо юун байхаб, хүнтэйл алли хүдэлөөд ябана ха юм биб,—гэжэ Мария Балдановна угаа номгохоноор хөөрэнэ. Адаглажа hуухада, ехэл бодомжолон байжа дуу гарана хэбэртэй. — Манайда урданай малшад олон юм, тэдэнэйнгээл хажууда ябажа, хүдэлмэриин онол олоо хүн аабзаб. Намда ондоо юун байхаб. Харин мүнөө үнеэдээ эгээл түрүүлэн механизированнэ аргаар hаажа захалхаяа бэлдэжэ байнаб.

Хэдэхэн үдэрэй үнгэрөөд байхада дуулахадамнай, Мария Очиртарова тэрэ шэнэ аргаяа хүсэд хэрэглэжэ эхилhэн байба. Тон богонихон сагай туршада үнеэдээ hургаа, өөрөөшье яhала дүршэлтэй болоо. Одоол тиихэдэнь, энэ hаалишанай шударгы байhанда бүришье лаблан этигэгдэhэн байха.

Нээрээшье, нүхэр Очиртарова ажал хэрэгтээ аргагүй шуналтай, бэлигтэй бэрхэ, шэнэ юумые ходо-доо үүдхэдэг хүн даа. Зүгөөр, иимэ хүн амжалтатай ябаншьегүй яаха hэм. Энэмнай эдир багаhаа хара ажал хэжэ, халуун хүйтэниие яhала үзэжэ ябана ха юм. Наhаар үшөө залуушье hаа, hаалишан болоhоор арбаад жэл болоо, дүршэлөөр баян. Тиимэл хадаа hараhаа hара бүри, жэлhээ жэлдэ hү ехээр hаадаг. Мүнөөшье үнгэрhэн февраль hарада даажа байhан үнеэдhээ 9962 килограмм hү hаажа, бусадтаа жэшээ харуулба. Теэд тэрэмнай баhа дутуу дунда гү, элдэб зохисогүй ушартай эбсэшоод, гансал өөрынгөө урдахиие харааd ябадаг хүн бэшэ. Сугтаа хүдэлдэг нүхэдтөө, өөртөөшье шанга эрилтэ табижа шадаха, hанаhан, зориhоноо алдахагүй, нэтэрүү зантай. hүүлэй үедэ тэрэ гүүртынгээ ажал хүдэлмэриие hайжаруулжа, бүхы малайнгаа харууhа, тэжээлые зүбөөр, зоотехническэ заабариин ёhоор эмхидхэхын тула ехэ оролдолго гаргажа байнхай.

— Юрэдөө миин hуухагүй даа, нэгэл юумэ олоод лэ хүдэлжэ байдаг ухин,—гэжэ ажалша нүхэдынь тэрэнээ магтана. — Машын урда орохонь бэрхэтэй болоо, дүрээ хүндэ үгэхэгүй байха... Нэгэл ондоотой юм, юушье гэхын аргагүй,—гэжэ эндэхи отделениин эрхилэгшэ нүхэр Базаров нэмээ hэн.

Зүб даа, энэ залуу hаалишамнай үнэхөөрөө ажалдаа нэгэл ондоотой хүн. Ябашье hарбайhандаа хүрэжэ hаладаг.

— Тугаллаха үнеэдээ саг соонь шэргээгээд, харууhа, хоолыень hайнаар эмхидхэдэгби. Үнеэдэйнгээ үбэл тугаллаха байбал—үбhэн, витамин элбэгтэй шэмэтэ тэжээл дуран соонь шахуу үгэнэб,—гэжэ Мария Балдановна өөрынгөө ажалай дүршэл тухай зугаална.—Сэхыень хэлэхэдэ, hаалишадай өөhэдөө оролдоогүй hаа, юун урагшаа ябагдахаб... Оролдохол хэрэгтэй...

Энэньшье ойлгосотой ха. Яхадааб гэхэдэ, ажал бүхэндэ шунан ороогүйдэ мүртэй юумэн туйлагдадаггүй гээшэ бээзэ. Зүгөөр, hаалишан хүнэй ажал тиимэшье хилбар бэшэ. Үүрэй туяанhаа эхилээд, үдэшын харанхы болотор үргэлжэлхэ. Теэдшье, дүршэлөөр бага hаа, hү ехээр hаажа бирахагүйш. Тус гуримые хүсэд лэ ойлгоhон хадаа Мария Очиртарова алдартай ябадаг гээд тухайлагдаа юм.

Тэрэ хэзээдэшье, ямаршье сагта амжалтатайл хүдэлдэг. Энээнэй нэгэ шалтагаан юуб гэбэл, энэ нүхэрнай тугаллаhан үнеэдээ хахад hарын туршада үдэртөө 3—4 лахин алдангүй hаадаг гуримтай. Тиихэдээ эхынь уурагтай hү тугалай садатар уулгадаг, эдеэлүүлгэ, харууhалгынгаа гурим ямаршье сагта алдадаггүй. Тиимэ тула үбэлэй янгима хүйтэндэшье, зунай ааяма халуундашье үнеэн бүриhөө hү ехээр hаадаг. Нёдондо жэл hаалишад Мыдыгма Раднаевна Пайданова, Долгор Цыреновна Буянтуева гэгшэд эрхимлэжэ гараhан байна.

— Машамнай мандаа хүсэгдэхээ болибо ха,—гэжэ тэдэнэрынь мүнөө энеэлдэдэг.—Ямаршье ажал хэхэдээ үнэн зүрхэнhөө оролдон, бүхы мэргэжэл шадабаряа гарган хүдэлдэг, юун гэхэбши...

Үнэхөөрөө, юуншье гэхэбши даа. Ажаллаад ябаhан хүн алдартай, солотой, баян бардамшье ха юм. Алтай-Дунгын эрхимүүдэй нэгэн Мария Очиртарова өөрынгөө үнэн сэхэ ажалаар лэ суурхана, магтуулха ёhоороо магтуулна. Иимэ ажалша, бэрхэ хүн суурханшьегүй яахаб. Мүнөө тэрэ Ленинскэ комсомолой 50 жэлэй ойн баярай хүндэлэлдэ харюусалгатай шэнэ уялгануудые абаад, урдынхидаал эршэмтэйгээр хүдэлжэ ябана.

И. ОЧОРОН.

Хяагтын аймаг.

С А С У У Т А Н

...рёан басагад—сасуутан. ...мүнөө Хяагтын аймагай ...колхозой Улзытын най... ...й hургуулида багшална. ...а Гомбожапова **(зүүн ...хоёр жэлэй саада тэз ...н багшанарай училищи ... нютагтаа багшалжа ...Тэрэ мүнөө нэгэдэхи клас... ...шадта ном заана. Энэ ...11 hурагшад. Тэдэнэрынь ...hайнаар hурадаг юм. ...сүлөөтэй сагтаа hургуу... ...агшадые, нютагайнгаа ...ые хатар нааданда ...Мүн клубай дэргэдэхи ...hанай бүлгэмдэ эдэбхи... ...абадана.

...Нина Аюшеева **(дунда...** ...дахи класста багшал... ...ай классай hурагшад ...эшээр hурана. Ком... ...Аюшеева сүлөө сагаа ...олтойгоор үнгэргэдэг ...Тэрэниие Энхэ-Талын ...гүүртын залуу hаалиша... ...ходо хаража болохо. Ин... ...комсомолшуудай дунда ...гэhэн кружок ябуулдаг ...багша басаган дуу хүгжэмөөр hонирходог. Тэрэ hурагшадта дуу заажа үгэхэhөө гадна, нютагайнгаа залуу үетэнтэй концертнүүдые табина.

Роза Ломбоцыренова **(баруун гарhаа)** Бэшүүрэй аймагай Охин-Булаг hууринда түрэhэн. Тэрэ нёдондо Загастайн 11-дэхи педкласс дүүргэhэн байна. Роза түрүүшынгээ жэл багшалбашье, муу бэшээр хүдэлнэ. Тэрэ нэгэдэхи «б» класста багшалдаг. Залуу багша хүдөөгэй клубай дэргэдэхи уран hайханай бүлгэмдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг.

Г. РИНЧИНО.

Э. ЛАПИНАЙ фото.

БАРГАЖАНАЙ ДУУШАД, ТЭДЭНЭЙ АЯЛГА...

Эртын урда сагhаа хойшо арад зоной дунда дэлгэрhэн дуунууд, онтохонууд, таабаринууд, оньhон, хошоо холбоо үгэнүүд буряад арадай аман зохёолой дундаршагүй баян байhые бодотоор гэршэлнэ гээшэ. Дуун... Дуун хододоо хүнтэй хамта ябадаг, хүнэй хани нүхэр гэжэ хэлсэдэг. Хэдышье хирэндэ хүнүүд дуу дуулажа, сэдьхэлэйнгээ гунигые тарааха гү, али баяр баясхалангаа элирүүлхэ дуратай ябаhан.

Арадай дуунууд соо эртын урда сагhаа хойшо мүнөө үе хүрэтэр арад зоной социально-экономическа байдалай хубилалтанууд, мүн энхэ жаргалай, эрхэ сүлөөгэй түлөө болоhон тэмсэлнүүдэй үг зорилгонууд, ажал хүдэлмэриин али бүхы зүйлнүүд дурдагдадаг.

Удхынгаа талаар арадай дуунууд хэзээдэшье олон түмэнэй ухаан бодолые, оюун бэлигые, сэсэн мэргэниие эли тодоор, зөн зүбөөр харуулна. Жэшээлхэдэ, хүн тулижа, зобожо ябахадаа, гуниглаhан аялга дэлгэдэг, жаргажа hуухадаа, сэнгэжэ байхадаа, үргэн сээжынгээ оёорhоо сэсэн hайхан дуунуудые уудалан байжа хангюурдаха юм. Арадай дуунууд патриотическа талаараа удха түгэлдэр, уян нугархай байдаг. Эхэ орондоо, гараhан түрэhэн нютагтаа халуун дурлал гаргажа, арад зоной дайсадые баатар хүсөөр бала сохижо усадхахын тула, эрхим hайнаар ажаллахын тула бүгэдэ зониие зоригжуулна гээшэ. Тиимэ дээрэhээ, арадай дуунууд ангиин тэмсэлэй үедэ хурса зэбсэг болохо ёhоороо болоhон байна.

Жэшээнь, баргажан буряадай дунда элдэб янзын дуунууд ехэ олон юм. Урданай сагта эндэхи буряадай дунда дууша, үльгэршэ хүнүүд олон байhан гэхэ. Тэдэнэй нэгэниинь Хурамхаан нютагай Энхереева Шарлаан болоно. Энэ хүн хадаа үгытэй бүлэдэ түрэжэ, бага балшар наhанhаа хойшо арад зоной үгытэй ядуу байдал, тэрэнэй ядарал зоболонгые нюдөөрөө хараhан, хоёр шэхээрээ дуулаhан юм. Гадна өөрөөшье гасалан зоболонгые үзэhэн гэжэ хэлсэдэг. Нютаг соогоо «Шарлаан дуушан» гэжэ суутай болоод, түрэ наадан дээгүүр арадай hони hонин дуунуудые дууладаг, домог юрөөлнүүдые хэлэдэг байhан гэхэ.

Шарлаан хадаа ехэнхидээ уянгата дуунуудые дууладаг байhан юм. Дууладаг дуунууд соонь эхэ, эсэгээ, түрэл гарбалаа магтаhан, саашадань жаргалтай байдал юрөөhэн удхатай мүрнүүд олоор ушардаг.

Алаг бугын эбэр
Алтан бэшэ юухэн бэ?
Аба баабайн hургаал
Абарал бэшэ юухэн бэ?

Эреэн бугын эбэр
Эрдэни бэшэ юухэн бэ?
Эжы абын hургаал
Эрдэм бэшэ юухэн бэ?

«Дууша Шарлаан» баhал урда сагай үгытэй ядуу ажабайдал, үйлэ зоболон тухай ингэжэ дуулаhан байгаа гэхэ:

Буруудайм хорёо аргаатай,
Буурал буруум бужуутай.
Адуунайм хорёо аргаатай
Алаг буруум бужуутай.

Урда сагта хадамда гараха басагадай дуунууд ехэ уйдхартай, гунигтай байhан юм. Хэнэйшье мэдэхээр, басаган хүн үзөө таняагүй, дурагүй хүндэ анзаар (калым) худалдагдадаг байгаа.

Эхэнэр хүнэй эрхэгүй байдал тухай Шарлаан ингэжэ дууладаг hэн ха:

Үлгытэй бага байхадамни
Өөрын гэжэ үргөөд,
Үндэр ехэ болоходомни
Үнеэгээр юундэ андалдааб даа?

Мансытай бага байхадамни
Манай гэжэ үргөөд,
Мандагар ехэ болоходомни
Малаар юундэ андалдааб даа?

Залуухан буряад басаганай саашанхи хуби заяан ямар байгааб гэжэ бидэ абаhаар лэ ойлгонобди. Зөөри зөөшэтэй болохын тула гэртэхиниинь ингэжэ хайра гамгүйгөөр ори гансахан басагаяа баян айлай тэнэг хүбүүнтэй нэгэдүүлнэ. Тэрэнэйнгээ саашанхи үйлэ зоболон тухай hанаагаа зобохо ушартайшье hаа, баян хүнэй урдаhаа дуугарха эрхэгүй ябаха ушартай болоно бшуу. Иимэрхүү ушар урданай сагай буряад нютаг бүхэндэ дайралдадаг hэн. Хара хүсөөр халамда үгтэhэн гү, али худалдагдаhан басаган бүхэн тон ингэжэ дуулаха ушартай ябаhан гэхэ.

Урданай сагта хурим түрын, хатар нааданай, архиин дуунууд мүн баhа бии байгаа. Эдэ дуунуудые Шарлаан уран гоёор, гунигай аялгаар уянгатуулан дууладаг байhан юм.

Жэшээлбэл, түрын дуунай нэгэ бадаг абая:

Түрэ түрлэhэн газартамнай
Түмэн сэсэг hалбараг даа.
Гүрэ түрүүлhэн хоёрнай.
Түмэн жэлдэ үнэржэг даа.
Наада найрлаhан газартамнай
Наран сэсэг hалбараг даа,
Найраа найрлуулhан хоёрнай
Наhан соогоо жаргаг даа.

Дууша Шарлаанай түүрээhэн хоёр бадагые абаад үзэхэдэ, буряад арад анханhаа дуу зугаа найруулхадаа, юрөөл табихадаа бэрхэ байhан юм. Гэбэшье үгытэй ядуу айлайхид нахилзама hайхан түрэ хэхэ шадалгүйшье hаа, дуу зугаа буляасалдаха үедэ ямаршье бэрхэшээлhээ гараха шадалтай байгаа бшуу. Шарлаан шэнги үгытэй, дууша хүнүүдые баян айлайхид хүбүүд, басагадайнгаа хурим түрэдэ уридаг, дуулуулдаг байhан гэхэ. Имагтал иимэрхүү хүнүүд буряад арадай аман зохёолые улам баяжуулжа, удхатай болгожо ябаа бшуу.

Буряад арад хурим түрын, хатар нааданай дуунуудые уран гоёор найруулхаhаа гадна, миин лэ юрын архидалган дээрэ дуу зохёодог байhан юм. Дэмырдэрээ архидаха гэhэн удхатай бэшэ, харин ажал хүдэлмэриин удха оруулдаг байгаа. Жэшээнь:

Хадаhаан гараhан аршаамнай
Хабтагай шулуун дамжууртай,
Хангайhаан гараhан архимнай,
Хаймал сорго дамжууртай.
Бооришоон гараhан аршаамнай
Бутархай шулуун дамжууртай.
Булханhаа гараhан архимнай
Бохир сорго дамжууртай.

Урда сагта буряад арад ангиин, мүн национальна дарлалта доро зобожо ябаа ха юм. Энэ хүшэр хүндэ социальна байдал тухай дуушан ингэжэ дуулана:

Барлаг зониие дарладаг
Бардам зантай баяшуул.
Үгытэй зониие мүлжэдэг
Үхэр зантай баяшуул.

Сэхынь хэлэхэдэ, урда сагай дуунууд тэрэ үеын социально-экономическа байдалые «толи» шэнги тодорхойгоор элирүүлэн харуулдаг байhан.

Арад зоной вождь В. И. Ленинэй ударидалгаар, Коммунис партиин хүтэлбэреэр 1917 оной Октябрьда манай орон дотор Агууехэ социалис революци боложо, хархис засаг бута сохигдоод, Совет гүрэн тогтоо hэн.

Энэ үеhөө хойшо буряад арад мэтын бага яhатан эрхэ сүлөөгөө оложо, политическэ, экономическа ба соёл культурынгаа байдалые шэнэ социалис ёhоор хүгжөөхэ аргатай болоhон юм. Энээнтэй дашарамдуулан, арад зоной аман зохёол мүн баhа социалис удхатай болоно. Жэшээлхэдэ, хорёод жэлэй hүүлээр, гушаад жэлэй эхеэр Мүргэн нютагай нэгэ дууша Гажидма Ухинова гэгшэ Совет засагые, коллективизациие магтажа, иимэрхүү удхатай дуунуудые дууладаг байгаа гэхэ:

Уhан далай гаталха
Ута парохол hайхан даа,
Урданай хуули унагааhан
Ульянов багша hайхан даа.
Хара далай гаталха
Хабатай парохол hайхан даа,
Хаанай хуули унагааhан
Коммунис парти hайхан даа.

* * *

Хойгуураа урдаhан Баргажамнай
Хотиржо, бэтиржэ далайдаа ороо.
Хойто үеын залуушуул
Хамагаараа хэлсэжэ колхоздоо
ороо.

Урдуураа урдадаг Баргажамнай
Урдажа, хотиржо далайдаа ороо.
Энэ үеын залуушуул
Олоороо хэлсэжэ колхоздоо ороо.

Сүлөөтэ совет байдалые магтан дуулахаhаа гадна, ажал хүдэлмэри дээрээ хэрэглэжэ байhан зэр зэмсэг тухайдаа найруулан дуулагша бэлэй. Шэнэ үе сагай оньhон техникые гайхан байжа магтаханшье баhа буруугүй аабза. Урдань гансашье буряад арад бэшэ, мүн бусадшье арадууд газараа үнөөхи модон анзаhаараа элдэжэ, таряа талхаяа мори унаагаар шэрэжэ байгаа ха юм.

Жэшээнь, колхозой оньhон техникэ, механизаци магтаhан иимэрхүү дуунууд Баргажанаар тараа бэлэй:

Хойгуураа гүйдэлтэй
Хоёр галтай юун гээшэб?
Хоёр галтай гээшэмнай
Колхозоймнай трактор.
Урдуураа гүйдэлтэй
Улаан галтай юун гээшэб?
Улаан галтай гээшэмнай
Артелиимнай автомобиль.

hүүлэй жэлнүүдтэ манай орон дотор, хэнэйшье мэдэhээр, ехэ хубилалтанууд болоо. Тиимэhээ мүнөө үеын хүнүүдэй дууладаг дуунууд удхынгаа, найруулгынгаашье талаар hураггүй hайн, хурса болоhон байна. Ажал гээшэ жаргал мүн, Коммунис партияа тойрожо нягтаар жагсаха гэhэн үг зорилготой, удха шанартай байха. Эдэ бүхы хубилалтануудые Бархан нютагай дууша эхэнэр Сэсэг Модосоевна Раднаева дуунууд соогоо эли тодоор харуулна. Жэшээлхэдэ, Коммунис партиие ингэжэ магтан дуулана:

Бурьялан урдаhан Баргажамнай
Булад түмэрhөө эхитэйл.
Баатар hайхан партимнай
Багша Ленинhээ удхатайл.

Тойроод урдаhан Баргажамнай
Түмэр буладhаа эхитэйл,
Мандаал байhан партимнай
Маркс, Ленинhээ удхатайл.

Гадна мүнөөнэй худөө нютагайхидай ажал хэрэгые магтаhан уянгата, үнэхөөрөөшье зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ дуунууд олон дайралдана.

Жэшээнь:

Хабтагай сагаан Тураахиндаа
Хонидоо манадаг жаргалтайб.
Холшор залуухан амарагтаяа
Ханилан ябадаг жаргалтайб, —

гэhэн дуу шагнахада аятай зохид гээшэ.

Баргажанай буряадуудай хуушанай, мүн мүнөө үеын дуунууд тухай хэлэбэл, иимэ байна. Үе сагай ошохо тума арадай аман зохёол улам түргэнөөр, үе сагайнгаа эрилтэдэ тааруулагдан хүгжэдэг аабза. Тиихэдэ Баргажан нютагай аман зохёол буряад арадай оёоргүй гүнзэгы аман зохёолдо өөрынтөө хубитые оруулhан, саашадаашье энэ ёhоороо хүгжэхэ байhаниинь дамжаггүй.

Г. ДАМБАЕВ,
Барханай дунда hургуулиин багша.

...Испанидахи граждан ...ын диилдэлгээр дүү... ...эрнь генерал Франкын ...тогтоо бэлэй.

...демократическа сүлөө ... фашис фалангаhаа бэ... ...ическэ партинуудай ...хоригдоhон байгаа. За... ...хуулиин ёhоор хоригдоо ...арай хараа бодол зүб... ...шье ябадал гэмтэ хэ... ...одог болоо. Республ...

...хоорондын ...удалаар

ИСПАН АРАД ТЭМСЭНЭ

...адай абаhан газар ...

...монополис буржуазин, ...эй, хархис сэрэгэй... ...иин ашаг хамгаалдаг ...ура тогтонхой.

...ска хүгжэлтын зам ...мүнхэдөө хаагдаа гэ... ...ууд hанаhан байгаа. ...пан арад хүшэр хүндэ ...франкын гуримда эсэр... ...эсэл дэлгэрүүлээ. Энэ ...мэришэн ангиин, бусад ...гүүдэй хүсэ суглуул... ...иин Коммунис пар... ...хүдэлмэри, дэлхэйн ...ай дүүрэhэнэй hүүлээр ...болоhон үндэhэн хуби... ...найрамдалай, демокра... ...иализмын угаа ехэ ам... ...Испанидахи фашизмда ...ехээр дэбжүүлээ.

...мэришэн анги ...толгойлно

...удта Испаниин арадай ...үе захалжа, ажалша... ...бүри дайшалхы шэнжэ ...үргэн дэлисэтэй болоо. ...бар эхилhэн Астуриин ...забастовко бусад нюта... ...Испаниин 50 провин... ...хабаадуулаа; тиигээд ...ангиие баhал оронойн... ...кэ ажабайдалай ман...

...660 мянга шахуу хүн, ...500 мянга гаран, 1964 ...мянга гаран хүн тэмсэлдэ .... 1965 ондо мянгаhаа ...хабаадалгатай забастов... ...350 мянга үлүүтэй болоо. 1966 ондо Испаниин промышленностиин шухала шухала түб газарнуудай хэдэн зуу мянган ажалшад өөhэдынгөө эрхын түлөө тэмсэв. Энэнь 1967 ондо бүри үргэн далайсатай болонхой. Үнгэрэгшэ жэлэй түрүүшын hарануудта Мадридай, Барселонын, Бильбаогой, Астуриин ажалшадай олониитын забастовконууд, демонстрацинууд болоо hэн. Гансал январь-февраль соо 350—400 мянган хүн тиимэ забастовконууд, демонстрацинуудта хабаадалсаhан байна.

Испаниин хүдэлмэришэдэй ангиин тэмсэл hүүлэй зургаан жэл соо ажалай юрын арсалдаануудhаа холо үргэн удхатай болоо. 1962 оной хахадhаа хойшо забастовконууд, манифестацинуудай үедэ экономическа эрилтэнүүдhээ гадна, забастовко хэхэ тухай профсоюзай сүлөө тухай, политическэ хэрэгээр түрмэдэ хаагдагшадта, эмигрантнуудта амнисти үгэхэ тухай, тэмсэн бодогшодто эсэргүү хюдалга болюулха тухай гэхэ мэтэ эрилтэнүүд табигдажа захалаа.

Удаадахи жэлнүүдтэ эндэхи ажалшад Франкын экономическа, политическэ бүхы ябуулгада эсэргүү хүсэтэ сохилто хээ. Салин хүлhэ hаатуулдаг ябадалые болюулгаа, хэдэ хэдэн экономическа бүүлтануудые хүүлээ, экономическа забастовко хэхэ талаар хизаарлагдамалшье hаа эрхэ туйлаа, ангиин тэмсэлдээ стачканууд, манифестацинуудые хэрэглэнэ.

Хүдэлмэришэн ангиин мүнөө үеын бүхы тэмсэлые хүдэлмэришэнэй комиссинууд эмхидхэнэ, толгойлно. Эдэ комиссинуудтань коммунистнууд, католигууд, бакска националистнууд оролсоно.

1967 оной эхеэр засагай газараархид хүдэлмэришэнэй хүдэлөөе дахлад подполи худар намнаха гэжэ hэдээд, эдэбхитэдтэ эсэргүү мүрдэлгөө шангадхаа. Теэд тэрэншье ажалшадай тэмсэлые зогсоогоогүй. Үнгэрэгшэ жэлэй апрель соо Мадридта бүхы оронной хүдэлмэришэнэй комиссинуудай зүблөөн болоо, зундаа мүн тэндэ Испаниин хүдэлмэришэнэй комиссинуудай национальна Ассамблей зарлагдажа, 46 провинциин түлөөлэгшэнэр хабаадалсаа. Профсоюзуудай, ассоциацинуудай сүлөө, суглаа хэхэ, үгэ хэлэхэ, демонстраци эмхидхэхэ сүлөө, тэрэшэлэн забастовко хэхэ эрхэ; 44 часай хүдэлмэриин недели, түлбэритэй дүрбэн неделиин амаралта, бодото салин хүлhэнэй үндэhөөр страхованида, аюулгүйн техникэ, ажалай ариг сэбэрые хинан сахилгада ажалшадай хабаадаха экономическа, политическэ эрилтэнүүдэй үргэн ехэ программа тус Ассамблей дээрэ баталан абтаа. Испаниин ажалшад мүнөө эдэ эрилтэнүүдээ бэелүүлхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэжэ байнхай.

Хүдэлмэришэн ангиин тэмсэлэй нүлөөгөөр худөө нютагтахи тэмсэл бүри эдэбхитэй болоо. Тиихын тула «тариашадай, малшадай эблэл» дотор тэмсэлэй нюуса бэшэ аргануудые хэрэглэхэ, хүдэлмэришэдэй жэшээгээр өөhэдынь комиссинуудые байгуулха шухала гэжэ Коммунис парти тариашадта тайлбарилна. 1965 он соо худөө нютагуудта, Бадахос, Севилья гэжэ провинцинуудтахи ажалгүй хүдэлмэришэдэй дунда түрүүшын саг үргэлжын комиссинууд бии болоожо захалаа.

Хэдэ хэдэн шалтагаанhаа Испаниин худөө нютаг даб дээрээ бултадаа хүдэлөөндэ ороодүй байна. Юундэб гэхэдэ, тариашад амяарлан hаланги байдалтай, худөө нютагай хүдэлмэришэд ажал бэдэржэ иишэ тиишээ ябадаг, город ошодог байна бшуу. Худөө зониие эмхидхэхэ, тосхонуудай ажабайдал демократическа гуримаар шэнэдхэн байгуулхын түлөө, франкые ёhо журамые буруушааhан тэмсэлдэ тэдэнэрые хабаадуулхын тула Компарти ехэ хүдэлмэри хэхэ зэргэтэй.

Студентнэрэй тэмсэл франкис студентнүүдэй профсоюзые (СЭУ) hандарган hалгаагаа, түлөөлэлгэтэ комиссинуудые байгуулаа, мүнөө Мадрид, Барселоно, Бильбао, Валенси, Пампилона, Сан-Себастьян хотын университедүүдэй түбүүдтэ демократическа профсоюзуудые бии болгоо. Тэдэнь студентнэрэй нэгэдэмэл, бэеэ даанхай профсоюз байгуулхын түлөө тэмсэнэ. Энэнэй тулада съезд зарлаха бэлэдхэлэй зүблөөн 1967 оной эхеэр Валенсида болоо hэн. Съездэ хабаадагшадые засагаархидай хэhээхэдэнь, Испаниин 100 мянган студентнэр буруушаалай ехэ забастовко үнгэргөө. Мүнөө студентнэрэй хүдэлөөн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн шэнги нюуса бэшэ болонхой. Хүдэлмэришэнэй, студентнэрэй тэмсэлэй хоорондоо холбоотойгоор эмхидхэгдэдэг боложо байhыень Испанидахи мүнөө үеын байдалай шухала зүйл гэжэ тоолохо хэрэгтэй.

Интеллигенциин ябуулга оропой хүдэлмэришэн ангида нилээд туhалана, Франкын ёhо гуримда эсэргүү бүгэдэ арадай тэмсэлтэй хамта ехэ юумэ хэнэ. 1967 оной январьда элдэб политическэ үзэлтэй интеллигенциин 565 түлөөлэгшэ ажалшадай, бусад бүхы зоной экономическа, политическэ шухалын шухала эрилтэнүүдтэй, Испаниин Коммунис партиин hанамжаар, франкизмые усадхаhанай hүүлдэ эмхидхэгдэхэ Испаниин правительствын программа боломоор документ зохёогоо. Мүнөө Испаниин интеллигенциин тэмсэл ганса нэгэн элитэ ажал ябуулагшадай тэмсэл байхаяа болёод, франкис диктатурада эсэргүү демократическа сүлөө hэргээн дэлгэрүүлхын түлөө интеллигенциин элдэб түлөөлэгшэнэрэй үргэн хүдэлөөн болоо.

Ёhо гуримай мухардал

Испан арадай тэмсэл франкис ёhо гуримые ехэ мухардалгада оруулаа. Тэрэ ёhо гуримай гол түшэг тулгуури болодог церковиин, фалангын, армиин хараа бодолые хубилгаа.

Хүдэлмэришэн ангиин, бусад социальна бүлэгүүдэй тэмсэл, эсэргүүсэлтые хүсөөр дарaжа шадахагүй болоhон ушар, Франкын гурим баримталагшадай тэрэ гуримhаа олоороо хахасаhан ябадал Испаниин зонхилогшодые захиргаанай фашис аргаhаа арсаха баатай болгоно. Тиин Франкын засагаархид 1962—1967 онуудта салин хүлhэнэй доодо хэмжээе нэмээхэ, сэрэгэй трибуналнуудые усадхаха, тэдэнэй орондо ниитын гурим сахиха трибунал гэдэгые бии болгохо, граждан дайнай түлөө политическэ харюусалгаhаа сүлөөлхэ тухай декрет гаргаха, экономическа забастовко хорихоо болихо, гүрэниие толгойлогшын, правительствые толгойлогшын тушаалнуудые хубааха, кортесүүдэй (парламентын) hунгалтые зарим тэды хубилгаха, хэблэл тухай шэнэ хуули баталан абаха гэхэ мэтые зүбшөөхэ баатай болоhон юм. Франкын ёhо гуримай эдэ хэмжээнүүдынь олониитые мэхэлхэ гэhэн хараатай.

Нэгэдэмэл ябуулга хэхын түлөө КПИ-гэй тэмсэл

Испан арадай тэмсэлэй нүлөөгөөр фашизмда эсэргүү, оппозиционно олохон партинууд, бүлэгүүдэй ябуулга нилээд hэргэжэ, тэрэниинь нэгэдүүлхэ асуудал шангаар табигдана. Энэ онсо шухала, орёо асуудал Испаниин Коммунис партиин политикын гол зүйл байгаа, байhаар.

КПИ бүхы политическэ хүсэнүүдэй нэгэдэл хангахын тула эрид шууд оролдоно, иимэ уряатайгаар бусад партинууд, бүлэгүүдтэ нэгэнтэ бэшэ хандаhан байха, үргэн ехэ программануудые тэдэндэ дурадхадаг байгаа.

Компартиин, бусад демократическа хүсэнүүдэй хоорондохи харилсаанууд тухай асуудалнуудые забhарай үедэ, мүн социализм байгуулха үедэ олон партита гуримай ямар байха тухай, социалис хүсэнүүдэй нэгэдэлэй түхэл маягууд тухай дүримүүдые Испаниин Компарти зохёогоо.

Испани доторхи үйлэ хэрэгүүдэй ябаса hүүлэй жэлнүүдтэ франкизмын гүн ехэ мухардалгада ороhые гэршэлэн харуулна. Зонхилолгоёо бэхижүүлхэ гэдэг хархис этэгээдүүдэй hэдэлгэнь Испанида үндэhэн демократическа хубилалта хэхын түлөө арад ниитын тэмсэлтэй дайралдана. Испанида демократиин, фашизмын хүсэнүүдэй хоорондо ехэ тулалдаан мүнөө дэлгэржэ байнхай.

И. КСЕНОФОНТОВ,
түүхын эрдэмэй кандидат.

МАГТУУЛАНГҮЙ ЯАХАБ

— Амар сайн, Ханда Пунцыковна!

— Амар сайн, мастер.

Хани нүхэдтөө толгойгоо дохимсоороо, гэшхүүрээр бушуухан өөдөө гаража, хоёрдохи дабхартахи цехтэ оробо.

...Арбан нэгэдэхи час. Оёдолой машинануудай таршаганаан. hая оёгдоhон костюмые манекендэ үмдэхүүлээд үзэнэ. Захадань аhаhан багахан ниидхэ абаад хаяна. Оёдол бүхэниие анхаралтайгаар харана.

«Нягта наринаар оёгдоhон байха ёhотой,—гээд хэлэнэ. — Энэ костюмые магад залуу хүбүүн hайндэртэ үмдэжэ болохо, үгышье hаа, хүрьгэн хүбүүн хурим дээрэ үмдэхэшье аалам...

Бага зэргэ бодолгото болоhоной hүүлээр Ханда Пунцыковна ингэжэ хэлэбэ:—Манай басагадай оёhон костюмуудые үмдөөд ябаhан хүнүүдые соёлой байшан соо хараа hэм. Мэнэ hая мартын 8-аар бүтээhэн костюм, пальтонуудые үмдэhэн басагад, бэреэд ябана hэн. Костюмуудай энгэр, мүрэ, хамсынуудайнь шудхаhан шэнги байхада басагадайнгаа ажалаар баярлан, досоомни нара гараhан шэнги байгаа...

Манай эд ажаhуудалай комбинадай ажалай дүн январь hарада 123,5 процент, февральда—123,2 процент болоо. Хоёр hарын туршада 57 мянга гаран түхэригэй, эрхим шанарай продукци гаргаабди.

...Коммунист Ханда Гомбоева. Дора Цыбикова, Вера Павловагай хүтэлбэрилдэг цехүүдэй ажалша бэрхэ, оёдолшо басагад машинануудаа шалганхай, оёгдохо зүйлнүүдээ дэлгэжэ табинхай hууба.

Ажалшье эхилээ. Машинанууд бүдэхеэр таршаганана. Тэдэнь бултадаа электрын элшээр хүдэлдэг. Цех соонь сэбэр, тунгалаг. Жэрылдэжэ hууhан оёдолшодой хажуугаар Ханда Пунцыковна аалихаар гэшхэлнэ. Сэдьхэлээ ханаhан янзатайгаар толгойгоо дохино.

Хэдэн жэлэй саана Липецк хото ошожо, хубсаhа эсхэхэ эрдэмдэ hураад ерээ hэн. Тиигэhэнэйнь ашаар хэдэн зуугаад метр бүд алмагдаа, оёhон хубсаhанай өөрынь үнэ сэн хямдараа.

1965 оной намарhаа Ханда Гомбоева, тэрэнэй хани нүхэдынь очно-заочно hургуулида hуража эхилhэн юм.

— hурахада гайтайшаг даа, илангаяа үнинэй hургууляа орхиhон байбал хүшэршэг,—гэжэ тэрэ хөөрэнэ.—Теэд яахаб, hурахал хэрэгтэй. Эрдэмгүйгөөр хэрэг hайжархагүй, манда хубсаhа оюулдаг хүнүүднайшье ондоо боложол, эрилтэнь дээшэлжэл байна ха юм. Мүнөө слесариие инженерhээ гү, али трактористые агрономhоо илгаруулаад туршал даа.

Ательегэй цехүүдтэ шэнэ техникэ асарагдажал байдаг. Эндэ тобшын бүтүү гаргадаг, плиссировочно, аверложно машинанууд бии, мүн жэгдэлэн элюурдэдэг пресс, «зиг-заг» машинатайбди. Мэнэ hаяхан 10-дахи классай трикотажна машина асараабди. Эдэ техникэ хүдэлгэхэ хүнүүдтэ эрдэм зайлашагүй хэрэгтэй. Тиимэ хадань, оёдолшод ажалhаа сүлөө сагтаа—үдэшэ үглөөниинь ном үзэжэ, шадабари мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ баатай болоно бшуу.

С. ТАБДАЕВ,
худөө бэшэгшэ.

ТҮМЭР СУГЛУУЛГА — ШУХАЛА ХЭРЭГ

Эхэ оронойнмнай бүри хүсэтэй, баян дэлгэр болохын тула тон ехэ шэрэм булад хэрэгтэй. Шэрэм буладай элбэг болохо тума тоогүй олон станогууд, машинанууд, оньhон түхеэрэлгэнүүд бүтээгдэнэ бшуу.

Хара металлурги хүгжөөхэ хэрэгтэ манай орон дотор ехэ анхарал хандуулагдана.

hүүлэй жэлнүүдэй туршада манай металлургическа промышленность яhала хүгжэжэ, нилээдгүй урагшаа дабшаал. Шэрэм буладай элбэгээр хайлуулагдан гараха тума тэрэ бүри ехээр хэрэглэгдэнэ. Тиихэшье ёhотой. Арадай ажахы хурдан түргэнөөр хүгжэжэ, ехэ металл хэрэгтэй болоно ха юм.

Жэшээлхэдэ, 1965 ондо манай орон дотор 91 миллион тонно булад хайлуулагдаhан байгаа hаа, үнгэрhэн жэлдэ 102,2 миллион тонно хайлуулагдажа, урдань үзэгдөөгүй ехэ амжалта туйлагдаа.

Мантан хүсэтэ металлургическа заводуудай таhалгарлагүй hайнаар хүдэлхын, шэрэм булад хайлуулхын тула түмэрэй нилээдгүй ехэ зүйлнүүд хэрэгтэй болодог. Тиимэhээ металлолом суглуулга ехэ удха шанартай.

Харин зарим газарта энэ шухала хэрэг тоогдоногүй. Завод, фабриканuудта хэрэглэгдэхээ болиhон, хуушарhан машина, түхеэрэлгэ мини хэбтэжэ, хура бороодо орожо жэбэдэ эдигдэжэ байдаг. Түмэрэй хаядаhа суглуулан тушаахаа даабарии предприятинуудта үгтэбэшье, тэрэнээ дүүргэнгүй, али бүхы аргаар даабариыа бага болгохо гэжэ оролдолог хүтэлбэрилэгшэд бии.

Жэшээлхэдэ, Буряадай мебель бүтээлгын, модо болбосоруулгын комбинадуул, «Тепло п р и б о р», «Электромашина», хирпиисыч заводуул, мүн лэ «Забайкаллес» комбинат түмэрэй хаядаhа суглуулха даабаряа дүүргэнэгүй. Байгалай леспромхозой участогуудта хэдэн жэлэй туршада 30-аад тонно булад аргамжа хэндэшье хэрэглэгдэнгүй жэбэржэ хэбтэhээр.

Город, хүдөө нютагуудта ажаhуугшадай хэрэглэхээ болижо, хаяhан түмэр зүйлнүүд мүн лэ яhала ехэ. Консервын баанха, шэрэм плита, гэрэй түмэр хэрэгсэлнүүд эндэ тэндэ хаягданхай хэбтэдэг. Тэдэниие суглуулжа тушаагаа hаа, мартен пэшэн соо хайлуулагдаад, шэрэм булад боложо, элдэб частьнуудые бүтээлгэдэ хэрэглэгдэхэ байгаал.

Хэрбээ түмэрэй хаядаhа саг соонь суглуулжа, Эхэ орондоо тушаажа байгаа hаа, табан жэлэй даабарии урагшатайгаар дүүргэгдэхэ байhаниинь элитэ.

Манай Буряад ороной hургуулиин hурагшад түмэрэй хаядаhа суглуулха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, нёдондо 5,5 мянган тонно түмэрэй зүйл суглуулhан байна.

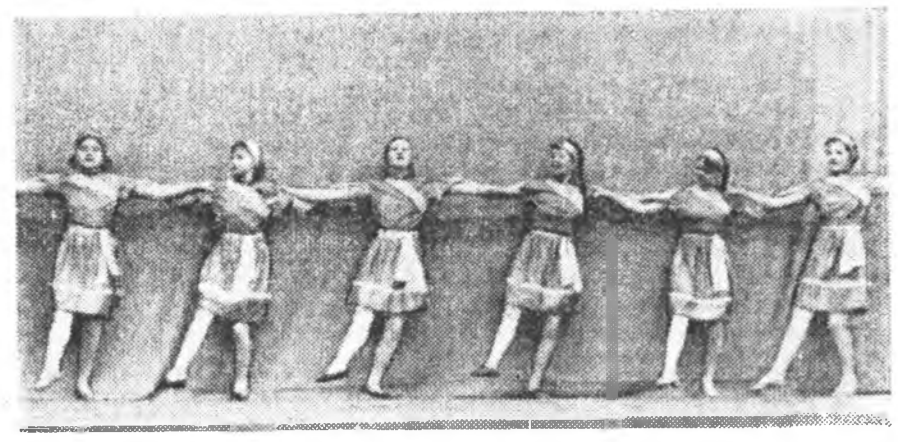
Үнгэрhэн жэлэй дүнгүүдээр олон hургуулинууд ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой, «Вторчермет» управлениин зүгhөө мүнгэн шан, Хүндэлэлэй грамотануудые абаhан юм.

ВЛКСМ-эй Буряадай обком март, апрельдэ түмэрэй хаядаhа суглуулха хоёр hара соносхоо. Энэ болзор соо 2100 тонно түмэрэй хаядаhан суглуулагдаха ёhотой. Буряад ороной hурагшад энэ хэрэгтэ оролдосотойгоор хабаадалсажа, даабариыа дүүргэхэ байhандань этигэмээр.

Түмэрэй хаядаhа суглуулгада бүхы предприяти, эмхи зургаануудай коллективууд, ажалшад хабаадалсажа, мартен пэшэнүүдые хэрэгтэй металлаар хангаха хэрэгтэ туhа нэмэрээ оруулалсаха бээзэ гэжэ найдагдана.

Б. БЕРЛОВИЧ,
«Вторчермедэй» Буряадай управлениин ахалагша инженер.

Улаан-Үдын Пионер... дон соо городой hурги... hурагшадай уран hайха... га 3—4 хоногой турш... үнгэрбэ. Октябрьска р... рагшадай табиhан хатар... hэн дуунууд харагш... үндэрөөр сэгнэгдээ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: ... Үдын Октябрьска рай... hургуулиин ехэ хоор. 2)... гуулиин басагад буряад ... тар гүйсэдхэнэ.

С. ДОРЖИЕВА

ХҮНДЭТЭЙГӨӨР УГТАНАЛ

Холо ойроhоо ябаhан аяншалай хонолго табидаг, амардаг гостиницанууд гансахан хото городто бэшэ, харин аймаг, колхоз, совхозуудай түб, мүн хүн зоноор олон тосхон бүридэ бии болонхой. Айлшад аяншад, албанай хэрэгээршье ябаhан хүнүүд хонолго табиха айлые бэдэрхэгүй, аятай зохидоор түхеэрэгдэhэн гостиницада орожо, ан бүн амардаг.

Улаан-Үдын аймагай Тарбагатай тосхоной гостиница намда ехэл таатай байдаг. Энэ байрын эзэд Полина Пашкова, Ефросинья Чебунина, Ульяна Капустина гэгшэд эндэ бууhан хүн бүриие тон хүндэмүүшэ ёhоор угтажа абадаг байха юм.

Гостиницын уужам, hаруул таhалганууд соо үргэн оро шэрээ дээрэ зөөлэн дэбдихэр, аятайханаар заhаатай. Амарагты, нойрсогты! Агаарнь арюухан, шалань шэрэтэй, ханануудынь сагаадагдаhан. Хубсаhаа үлгэхэ шифоньер, hууха зөөлэн hандали, стол табяатай. Холо ойрын hонин дуулгаха радио бии. Газетэ, журнал уншыт, шатар, даам, домино табижа наадагты, хүндэтэ айлшад, танай дуран. Тосхоной клубта ямар кино, концерт, наадан гараха б—эдэ бүгэдые кинотеатрhаа асуужа мэдэхэдэ болохо. Эндэмнай телефон табяатай. Мүн бусад хото, аймаг, колхоз, совхозуудтайшье телефоноор хөөрэлдэжэ шадахат. Столовын хаагдашаhан хойно ерэбэл, гостиницын эзэн сай, какао, хоол хүсэhэн ёhоорнь бэлдэжэ үгэнэ.

Тарбагатай тосхондохи гостиницын хүдэлмэрилэгшэд үдэр бүри хэдэн олон хүниие хүндэмүүшэ ёhоор хүлеэн абана, мордохуулна гэээшэб? Тэдэнэр гостиницын хүдэлмэрилэгшэд—эдэ эхэнэрнүүд тухай эгээл халуун баяр баясхалан хүргэжэ бусадаг байха юм.

Түс гостиницын гомдолой болон дурадхалай дэбтэр абажа үзэхэдэ hонирхолтой. СССР-эй Наукануудай академиин Сибирьтэхи отделениин эрдэмтэд Е. И. Скоп, В. Н. Алексеев, В. Ф. Рудак гэгшэд иимэ тэмдэглэл бэшээ: «Аян замда ябажа, ажал хүдэлмэри хэжэ, эсэжэ зүдэржэ ерэhэн хүнүүдые таатай hайнаар угтажа, амарха зугаалха бүхы арга боломжонуудые бүрин хангадаг байhандань энэ гостиницын хүдэлмэрилэгшэдтэ гүн баясхалан хүргэнэбди».

Айлшадай байрада хонон үнжэн амарhан студентнэрэй, Совет Армиин алба хаагшадай, зүжэгшэдэй болон хүдэлмэришэд, колхознигуудай бэшэhэн тэмдэглэлнүүд олон.

Аян замда ябаhан ажалшадые эрхим hайн байра байдалаар, амаралтаар хангаха хэрэгтэ оролдолго эдэбхи ехэтэй байhан тулада түс гостиницын хүдэлмэрилэгшэд олоной магтаалда хүртэнэ.

Л. ТАРХАЕВ.

КОНФЕРЕНЦИ БОЛОБО

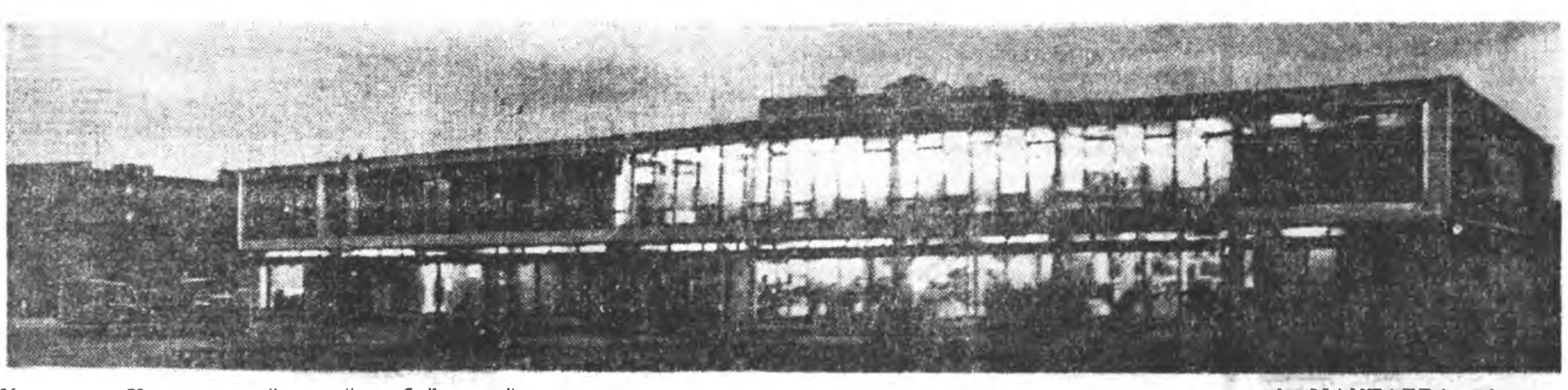
hаяхан Түнхэнэй аймагай Толтын дунда hургуулида арадай багша А. С. Макаренкын түрэhөөр 80 жэлэй ойдо зорюулагдаhан научно-теоретическэ конференци боложо үнгэрөө. Тэндэ долоон багша элидхэл хэhэн байна.

Түс конференцидэ Таhархайн, Сагаан-Нуурай эхин hургуулиин багшанар хабаадалсаа.

А. С. Макаренко шэнгеэр ажаллаха, үхибүүдые hургаха, хүмүүжүүлхэ, тэрэнhээ hургаал, заабари абаха тухайгаа багшанар хэлсэhэн байнад.

Гадна агууехэ уран зохёолшо А. М. Горькиин ба Түнхэнэй түүхэдэ ороhон үльгэршэ, домогшо Е. И. Сороковиков—Магайн 100 жэлэй ойнуудые тэмдэглэхэ гэжэ үхибүүд материалнуудые ехээр суглуулаа.

Б. БИРБАЕВ.

Удэшэлэн. Худалдаа наймаанай байшангай газаа.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

ВРАЧАЙ ЗУБ...

ЯДОХИМИКАДhАА БЭЕЭ hЭРГЫЛЭГ...

Ороohото болон бусад ургамалнуудай үбшэн ба хоротонтой, бурдаг үбhэнтэй тэмсэхэдэ химиин элдэб хорото зүйлнүүд улам үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоо.

Ядохимикадуудые буулгахааашахаhаа эхилээд, полидо сасажа, тараажа дүтэ хүрэсэлдэхэдөө, хороноhоо hэргылэлгын гүрим hулаар сахибал, хүн үбдэжэ, хордуулжа магадгүй. Энэ эндүүhээ hэргылхын тула иимэ гүрим сахиха шухала:

Ядохимикадуудай склад хүнэй hуудаг гэрнүүдhээ, малай байраhаа, уhалуурнhаа холохон — 200 метрhээ дүтэ бэшэ зайда байха зэргэтэй. Иимэ склад цемент гү, али асфальт шалатай, шэхэтүүрдэhэн ханатай, шииг нойто орохогүй бүтүү аад, агаар ородог, хуурай байха ёhотой. Склад тойруулжа хашаалаад, газаа талаарнь юрын (жэмэстэ бэшэ) модо hуулгабал, бүри hайн.

Кладовщик хүдэлхэ үедөө түсхай хубсаhа үмдэхэ, ядохимикадай тэглэдэг, үрхирдэг hаань, амисхаалаа респиратораар хамгаалха, нюдэндөө бүтүү шэл хэхэ зэргэтэй. Склад соо юумэ үужа, эдеэлжэ, тамхи татажа огто болохогүй. Складhаа гаража ошоходоо, түсхай хубсаhаяа заатагүй hэлгэхэ, нюур гараа мылотой бүлеэн уhаар hайса угааха шухала.

Ядохимикадтай байhан бүтэн амhарта заводто hөөргэнь эльгээдэг. Харин үлэhэн амhартые хожомынь энэ тэрэ юумэндэ хэрэглэжэ болохогүй. Кальцинированнэ содын 3—5 процент раствороор сүршэжэ арюудхаад, шэл амhарта hаань тэhэ сохёод, хүнэй ябасагүй газарта абаашажа булаха; сларhан, модон амhартануудые—галдаад, үнэhыень мүн лэ булаха. Хэрэгээ болиhон түмэр амhартые кальцинированнэ содын раствороор арюудхаад, хоршылгоод, хабтайлгаад, утильда тушааха юм.

Удахагүй хабарай үрэhэ хүрэнгэ хордохо, протравливани хэхэ саг ерэхэнь. Энэ хүдэлмэри хүн амитанhаа зайдуу газарта, газаа хэдэг гээшэ. Тэндэ хүдэлhэн хүнүүд түсхай хубсаhа (комбинезон, бээлэй) үмдэжэ, тархидаа противогаз гү, али респиратор Ф-46 углаха, нюдөө халхалжа, бүтүү шэл зүүхэ ёhотой.

Хордоhон үрэhэ тарилгада хэрэглэхэдээ мэшээг дээрэнь «протравлено» «ядовито» гэжэ бэшээд, поли тээшэ ябуулдаг байха. Иимэ үрэhэнэй ерэхэдэ, тарилгашад нарилха, hэргылхэ дүрим сахиха, илангаяа эдеэ хоолойгоо зүйлые хордоhон ороohонhoo холо байлгаха, хордоhон үрэhые улаан гараараа хүдхажа болохогүй, тиихэдэ монсогоршье ороohо амандаа хэхые огто хоригдоно.

Хүдөө ажахыда мүнөө хэрэглэгдэдэг ядохимикадууд хүндэ, малда, шубуу шонхорто хоро хүргэжэ болохо.

Хорые поли дээрэ самолёодор сасажа, үрмэдэhэ, бургааhа үүүлхэ, ороohон соо ядохимикат хээд эрьюулхэ, хүдхахада, хорон хуурай hаа үрхирдэг, нойтон hаа —паар болодог. Тиигэжэ агаараар дамжаhан хорон хүнэй амисхаал уушха руу, арhанайнь жааханшье шулгархайгаар бэе худар орожо болохо. Ехээр хүлэрөөд байhан хүнэй бүтэн арhанай нүхөөршье хорон дамжажа болохо.

hалан байhанhаа боложо, хэр магад хордуулбал, хүн хайшаагаар үбдэхэб? Ямар хэмжээ абаха хэрэгтэйб?

Гранозан, меркуран ба мүнгэнэй уhанай (ртуть) зайтай хороор хордууlhан хүн ша... алдадаг, амэн соонь ... тан гутадаг, танга... хүндүүлхэй болодог, ... хуулдаг, үргэhэ ной... болидог. Тиигээл — ... да ехээр хордуулhан ... багаханаар хорондо ... ябаhан хүн hүүлэй h... найхиhаа түргөөр эс... hалганадаг, хүлэрд... эрьедэг, шүдэнэйнь ... hа даабаридаг гэхэ ...

Зарим хорон эльг... Тобшоор хэлэхэдэ, ... хоронhоо элдэб үбшэн...

Ядохимикадта хорд... дэ түргөөр туhалх... Врач гү, али фельд... хүлеэнгүй, үбшэлhэн ... бэр агаарта гаргаад, ... лэйнь захын шагта ... hынь hуладхаха. Ню... дуулhан байгаа hаа, ... уудаг содын 2 проц... вороор угааха, арhан... халдаа hаа — тэр... шэжэгэнүүлэн гоожу... гү, али бүд, хүбөн... абаха, тиигээд хорду... рынь уhаар угааха. ...

Хото хоолой руу ... hон шэнжэтэй hаань, ... ехээр уhа уулгаад, ... хэрэгтэй. hайса ... hүүлээр, хахад стака... 2 столовын халбага ... доной хөөгэй акти... ронок) хэжэ хүдха... юм. Хүнэй амисхаа... hаа, искусственна ... ниие ерүүлхэ гэжэ ...

Ядохимикадуудhаа ... рэгтэ хүнүүдэй өөhэ... ариг сэбэрые сахил... тай. Тиимын тула ... дэг хүдэлмэритэй хүн... гүрим хайшан тээд са... мэдэхэ. тэрэнээ холо... таар бэелүүлхые оро... тэй. Харин хорон ... ха гүрим мэдэхэгүй ... наhа гүйсөөгүй залуу... литэй. хүхөөр эхэн... hан элдэб үбшэнтэй ... ядохимикадтай газа... хүүлээр хоригдонхой...

В. ШАНЮ...
республикын ... гэгээрэлэй ...

ХИЛЫН САДАНАДАА

РАДИО ТЕЛЕГРАФ ТЕЛЕФОН

А. Дубчегай интервью

ПРАГА, мартын 27. (ТАСС). Социалис оронуудай коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай, правительствануудай хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадай Дрездендэхи уулзалга тухай ЧТК-гай агентствын корреспондентын асуудалнуудта Чехословакиин Коммунис партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь А. Дубчек харюу үгөө.

Варшавска договорто хабаадагша гүрэнүүдэй Политическэ консультативна комитедэй түлөөлэгшэдэй Софида болоhон зүблөөн иимэ уулзалганuудые түргэ түргөөр зарлажа байха тухай шиидхээ hэн гээд А. Дубчек тэмдэглэбэ. Дрездендэ уулзалга хэхэ үүсхэл хэдэн партинуудай зүгhөө гаргагдаhан байгаа. Чехословаки энэ уулзалгые баяртайгаар угтаа hэн гэбэ.

Дэлхэй дээрэхи мүнөөнэй байдал тушаа hанамжа ба хараа бодолнуудаа зүбшэн хэлсэхэдэ, али алиндахь хамаатай хойшолуулагдашагүй шухала асуудалнуудаар хөөрэлдөө үнгэргэхэдэ, иимэ уулзалганууд үрэ ехэтэй болоно гэжэ А. Дубчек үргэлжэлүүлэн хэлэбэ. Тиимэhээ гүрэнүүдэй хоорондоо хэлсэжэ ойлголсоhоной hүүлээр, хэрэгтэй сагтаа иимэ зүблөөн зарлагдажа байха болоно. Экономическа асуудалнуудаар дээдэ тушаалтадай зүблөө hаяар үнгэргэхэ гэжэ энэ hүүлэй уулзалгын үедэ шиидхэгдээ. Экономическа бүри hайн харилсаа холбоо байгуулха арга боломжо олон, ашаглагдаагүй арга нүхэсэлнүүд СЭВ-тэ ехэ бии гэжэ зүблөөн дээрэ тэмдэглэгдээ. Экономическа харилсаагаа хүгжөөхэ шэнэ hайн арга олохын тула дээдэ тушаалтадай ерээдүйн уулзалгада зорюулжа түс түс гүрэнүүдэй зохихо органууд hанамжа дурадхалнуудаа бэлдэхэ зэргэтэй гээд зүблөөн дээрэ хэлсэгдэhэн байна.

Дрездендэ болоhон уулзалгада хабаадагшад Варшавска договорой эмхиие бэхижүүлхэ ябуулганууд тушаа нэгэн hаналтай байба гэжэ А. Дубчек хэлээ. Нэгэдэмэл командованиин ябуулга hайжаруулха дурадхалнуудые түргөөр хараалха тухай эндэ хэлэгдэнэ гээшэ.

Бүхы делегацинуудай түлөөлэгшэд Дрездендэхи зүблөөн дээрэ өөhэдынгөө партинуудай ажал хэрэгүүд тухай хөөрэhэн байна гэжэ А. Дубчек тэмдэглээ. Манай орон дотор мүнөө боложо байгаа үйлэ хэрэгүүд тухай, КПЧ-гэй ЦК-гай удаадахи пленумэй бэлэдхэл тухай, илангаяа ажал ябуулгын программа тухай бусад делегацинуудта мэдээсэhэн байнабди. Манайда мүнөө демократизациин боложо байhые социализмда харша этэгээдүүд hамбаашална аа гү гэжэ бусад делегацинуудай зарим тэды hанаата болоhониинь гайхалтагүй. Бүри тодорхой мэдээнүүдые харилсан абалсаhан ушар мүнөө сагай тон орёо зорилгонуудые шиидхэхэдээ КПЧ-гэй ЦК-гай баримталан бэелүүлжэ байгаа политикые ойлгохо, энэ политика бэелүүлхэ хэрэгтэнь манай партиин хүтэлбэрилэгшэдые дэмжэхэ ябадалда горитой туhа дүхэм болоо.

Эндэхи хөөрэлдөөнүүд нүхэд ёhоной, үнэн сэхэ оршон байдалда үнгэрөө гэжэ А. Дубчек түгэсхэл дотороо тэмдэглэбэ.

АЮУЛГҮЙН СОВЕДТЭ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Аюулгүйн Совет Урда Родезидэхи байдал тухай асуудал зүбшэн хэлсэхын тула үшөө нэгэ заседани хэбэ. Арhа яhанай илгаа гаргадаг Солсбериин засагаархидай hаяшаг Африкын бүлэг патриодуудые саазалhантай дашарамдуулан, Африкын хэдэн гүрэнүүдэй гүйлтаар энэ заседани зарлагдаhан байгаа.

Африкын энэ орон дотор хүн зонойнгоо тоогоор үсөөнхинь байhан сагаан шарайтанай хуули буса засагта туhа хүргэдэг Англиин политикые эндэ үгэ хэлэhэн хүнүүдэй олонхинь шүүмжэлээ. Урда Родезидэ африкынхидые хашадаг хэhээдэг ябадал хорихо, мүн тэндэхи Смидэй хуули засаг болюулха талаар Англи тодорхой хэмжээ абаха уялгатай гээд Нигериин, Замбиин, Пакистанай, Сенегалай ба бусад зарим оронуудай түлөөлэгшэд мэдүүлбэ.

Англиин түлөөлэгшэ лорд Карадон харюу хэлэхэ эрхээ хэрэглэхэдээ, зарим хүнүүд «түргэдэнги» аяг зан гаргаа гэhэн хэбэртэйгээр дурагүйлхөө, Урда Родези тушаа баримталдаг мүнөөнэйнгөө политикаhаа минии орон арсаха зорилго табинагүй гэжэ ойлгуулба.

Урда Вьетнамдахи сэрэгэй ябуулганууд

ПАРИЖ, мартын 27. (ТАСС). Үсэгэлдэр Урда Вьетнамай олохон райондо шанга тулалдаанууд болобо.

Меконг мүрэнэй адагта арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй отрядуудай ба хархис сэрэгүүдэй хоорондо шанга тулалдаан болобо гэжэ Франс Пресс агентствэhээ Сайгондо байдаг корреспондент дамжуулна. Сайгонhоо баруун-урагшаа 150 модоной газарта хэhээлгэ хюдалга хэжэ байhан хархис сэрэгүүдэй батальон арадай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй подразделенинуудэй зүгhөө шанга эсэргүүсэлтэ үзэбэ. Тиихэдээ Сайгоной сэрэгүүд Америкын авиаци болон артиллериhаа туhаламжа эрихэ баатай болоо. Энэ тулалдаанда дайсад 40 хүнөө алуулhан, шархатуулhан байна. Сайгонhоо баруун-урагшаа 51, мүн 100 модоной зайда сүлөөрэлгын отрядуудай, Сайгоной засагай сэрэгүүдэй хоорондо шанга тулалдаанууд болоо.

НВСО-гой подразделенинууд Кхесанидахи Америкын далайн ябаган сэрэгэй бэхилэлгые хүреэлhэн зандаа. Америкын далайн ябаган сэрэгэйхидэй доботолхо hэдэлгэ гаргахадань, тэдэнэй баазада тон дүтэ НВСО-гой сэрэгшэд тулалдаа үүсхэhэн байна.

Араб партизануудай ябуулга

КАИР, мартын 27. (ТАСС). Израилиин эзэмдэhэн газартахи Израилиин постнуудта араб партизан отрядуудай гансада гурбан добтолго хэхэдэнь Израилиин 22 солдат алагдаба гэжэ Палестинын «Аль-Фатах» эмхиин тунхаглаhан коммюнике дотор хэлэгдэнэ гээд «Аль-Ахрам» газетэ мэдээсэнэ.

Иорданиин правительствын түлөөлэгшын мэдүүлгэ

АММАН, мартын 27. (ТАСС). Израилиин премьер-министр Эшкол гэгшын Иорданиие гүжэрдэhэн гэмнэлгые Иорданиин правительство буруушааба.

«Израилиин сэрэгүүдэй эзэмдэhэн нютагуудтахи ушаралнууд хадаа дайсадта эсэргүү тэдэ нютагуудай арад зоной тэмсэлhээ үндэhэлнэ» гэжэ Иорданиин правительствын түлөөлэгшын Амманда тунхаглуулhан түсхай мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ. Иордани тушаа Эшколой хэhэн заналтань «Аюулгүйн Соведые дахинаа үhэриhэн ябадал. Соведэй шиидхэбэриие хүндэлөөгүй, дэлхэйн олониитын hанамжые тоогоогүй ябадал болоно» гэжэ мэдүүлгэ соо сэгнэгдэнэ. Иорданида эсэргүү сэрэгэй ябуулга эмхидхэхэ зэргээр, арадай эсэргүүсэлтын урдаhаа тэмсэхэ hэдэлгэ гаргахадаа, Дунда Зүүн зүгэй асуудалнуудые эбэй ёhоор шиидхэхэ хүсэлэнтэй Дүтын Зүүн зүгтэхи ООН-ой түсхай түлөөлэгшын ябуулгые Израиль таhалдуулха hанаатай байна гэжэ мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Израилиин сэрэгүүдээр эзэмдэгдэhэн Иорданиин газар дээрэ болодог ушаралнуудта Иордани хамаатай гэhэн Израилиин гэмнэлгые буруушааха зуураа, «Иорданиин газарай зарим хубиие зэбсэгэй хүсөөр эзэмдээд байhан Израилиин сэрэгүүдэй аюулгүй байдалай түлөө өөhэдыгөө харюусалгатайда тоолоногүйбди гэжэ Иорданиин засагаархид ушөө дахин тэмдэглэнэ» гэжэ мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Израилиин премьерэй билдагуушалга

НЬЮ-ЙОРК, мартын 27. (ТАСС). Иорданида ехэ добтолго хэhэнэйнь түлөө зэрхэг түримхэй ябуулга хэгшэ гэжэ Израилиие буруушааhан Аюулгүйн Соведэй резолюци Тель-Авивтахи хэтэрмэ үhэрюу этэгээдүүдые сонордуулаа.

Израилиин гадаадын политикын шовинис хараа шэглэлые дэлхэйн олониитын шангаар шүүмжэлhэнhээ уламжалан, Дүтын Зүүн зүгтэхи бэрхэтэй байдал тушаа өөрынгөө ороной баримталдаг хараа бодолые дахяад «тайлбарилхыень» премьер-министр Леви Эшколые баадхаhан байна.

«Амгалан байдал туйлаха зорилгоор ямаршье таарамжатай алхамуудые хэхээр Израиль бэлэн байна» гэhэн хуушанайнгаа найдуулгые дабтаха зуураа, премьер-министр эзэмдэгдэhэн газар дээрэ ябуулга хэдэг партизануудые дэмжэнэ гэжэ Иорданиие гэмнээ.

Ассошиэйтед Пресс агентствын корреспондентын Иерусалимhаа мэдээсэhэнэй ёhоор, парламентын заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Эшкол ООН-ой Аюулгүйн Соведэй баримталhан хараа бодолоор «урмаа таhарhан» тухайгаа элирхэйлэн мэдүүлээд, «таарууггүй ябадал гаргаа» гээд Соведэй гэшүүдые гэмнэhэн байна.

НРЮЙ-гэй правительствын эрилтэ

ЛОНДОН. (ТАСС). Урда Йеменэй Арадай Республикын правительство түс оронhоо США-гай посольствын сэрэгэй атташегэй саг дары гаража ошохо эрилтэ табиба. Энээн тухай Рейтер агентство мэдээсэнэ. НРЮЙ-дэ США-hаа байhан саг зуурын этигэмжэтэ Вильям Иглтон гэгшые гадаадын хэрэгүүдэй министерство дуудаhан байгаа.

ПАНАМА: нюдэ хордохоодог газ хэрэглэгдэбэ

НЬЮ-ЙОРК, мартын 27. (ТАСС). Панамадахи байдал шахардуу шанга зандаа. Панамын ниислэлhээ информационно агентствануудай корреспондентнүүдэй мэдээсэhэнэй ёhоор, президент Роблесэй тала барижа парламентда зүриhэн национальна гвардиин сэрэгүүд үсэгэлдэр Национальна суглаанай ээлжээтэ заседани үнгэргүүлбэгүй. Воскресенидэ ороной саг зуурын президент боложо Национальна суглаагаар hунгагдаhан Макс Дельвалье энэ заседани дээрэhээ парламентда «бэшэгээр» хандаха гэhэн байгаа. Национальна гвардиин солдадууд парламентын резиденциие хүреэлээд, депутадуудые табяагүй. Тиихэдээ национальна гварди нюдэ хордохоодог газтай гранатануудые хэрэглэбэ гэжэ информационно агентстванууд тэмдэглэнэ. Жагсаалшад солдадуудые шулуудаhан, национальна гвардиин харуулай автомашиные хүмэрюулhэн байна.

hУРАГШАДАЙ АЯНШАЛГА

Манай республикын hургуулинуудай hурагшад амаралтаяа hонирхолтойгоор үнгэргэжэ байдаг. Түрэл Буряад орон соогуураа, СССР-эй томо, томо городуудаар айлшалдаг.

Мүнөө хабарай амаралтын үедэ хүдөөгэй 17 hургуулиhаа 600 hурагшад Улаан-Үдэ ерээд, промышленна предприяти, музей, театраар ябажа байна.

Сэлэнгын аймагай hургуулинуудай 40 hурагшад ороной зүүн зүг барижа, Владивосток хото хүрэхэ юм.

Гадна олон тоото hургуулиин үхибүүд Москва, Ленинград, Ташкент, Кишинёв, Одессэ, Ереван, Баку, Новосибирск хотонуудта зорижо гарабад.

М. ЦЫРЕНОВ.

ПРАВДА БУ...

Мүнөөдэрэй ...

Нэгэдэхи хуудаh... гуули, бүлэ. олонии... рүү бэшэг. Соёл ку... нин. ТАСС-ай мэдээ...

Хоёрдохи хуудаh... на хронико. А. Даны... ков гэгшэдэй «Шэ... далда» гэhэн статья... деевэй фоторепорта... мо дохёо.

Гурбадахи хуу... Петрова тухай ста... досеевэй «Маркс—... мунизмын үндэhэ h... ша» гэhэн статья.

Дүрбэдэхи хуу... хэйн hонин. Нютаг... нин.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБ...

Манай адрес, телефо...

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редакт... приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. ред... 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секрета... отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйст... 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промыш... строительства — 61-35, советского строительства и б... культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — ... формации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, ... бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография Управления по печа... вете Министров БурАССР.

Н-04452.